

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Vrstevnícké vztahy – jejich vliv na celkové klima školy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:

Monika Kubátová

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vrstevnické vztahy – jejich vliv na celkové klima školy“ zpracovala samostatně. Použila jsem literaturu uvedenou v seznamu literatury. Tištěná verze je totožná s elektronickou.

Brno 2011

.....

Monika Kubátová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat svému příteli Davidovi, celé rodině a přátelům za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce a které si velice vážím.

Monika Kubátová

OBSAH

Úvod	2
1. Vrstevnícké vztahy	4
1.1 Utváření a formování vrstevníckých vztahů	6
1.2 Vrstevnícké vztahy v jednotlivých vývojových etapách.....	7
1.3 Faktory ovlivňující utváření vrstevníckých vztahů	15
2. Klima školy (třídy) a současné vztahy mezi žáky	20
2.1 Současné vrstevnícké vztahy na základní škole	26
2.2 Současné vrstevnícké vztahy mezi žáky na střední škole	28
2.3 Současné vrstevnícké vztahy mezi žáky na středním odborném učilišti	31
3. Výskyt sociálně patologických jevů na školách	33
3.1 Patologické závislosti u dětí a mládeže.....	37
3.2 Agresivita a násilí u dětí a mládeže.....	40
3.2.1 Problematika šikany	43
3.3 Záškoláctví	48
4. Vrstevnícké vztahy a školní klima z pohledu pedagogů	53
5. Praktická část	55
5.1 Cíl průzkumu.....	55
5.2 Metody průzkumu	55
5.3 Popis respondentů	57
5.4 Interpretace výsledků	58
Závěr	77
Resumé	79
Anotace	80
Klíčová slova	80
Seznam odborných pramenů	81
Seznam příloh	83

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Vrstevnické vztahy – jejich vliv na celkové klima školy. Přestože nepracuji v sociálním oboru, je mi tato problematika blízká tím, že úzce souvisí se studovaným oborem sociální pedagogika. A také tím, že sama mám dceru, která navštěvuje základní školu. Navazování kamarádských vtaů, hledání svého místa v kolektivu a řešení konfliktních situací je tedy velmi aktuální.

V mé rodině i u přátel jsou žáci a studenti, se kterými mám možnost o tomto tématu diskutovat a srovnávat. Porovnáváme především to, jaké vztahy celkově panují mezi dětmi v současné době a jaké to bylo, když jsem studovala já nebo jejich rodiče. Cenné jsou pro mě jejich názory a postřehy, které jsem také zakomponovala do své práce. Díky nim jsem získala přehled o tom, jaké vztahy panují na jejich škole, jestli mají nebo se někdy setkali s nějakými konkrétními problémy, jak je řešili a jak se k případným problémům postavili pedagogové. Pokud na stejné téma debatují se staršími lidmi (přímo z rodiny nebo i okolí), je jejich názor na tuto problematiku víceméně stejný. Shodují se, že největší podíl na tom, jak se děti a mládež chovají (nejen samy k sobě), má doba.

Má bakalářská práce je zaměřena na ucelený popis základních pojmů, které s daným tématem souvisí, a které by měly pomoci objasnit problematiku i laické veřejnosti. Cílem práce je vyvrátit či potvrdit domněnku, že chování dětí a mládeže je největší měrou ovlivněno dobou, ve které žijeme a výchovou. Práce přináší informace o tom, jaké vztahy na dotazovaných školách panují mezi dětmi a mládeží, jaká je jejich kvalita a které další faktory se na jejich utváření a formování podílejí. Pomohla mi ověřit, zda mají dotazovaní osobní zkušenosti se sociálně patologickými jevy. Snažila jsem se zjistit, jak dalece se na toto téma ve školách diskutuje, jaká je případně prevence či řešení. V práci jsou zmiňovány také vztahy mezi žáky a pedagogy.

Zároveň jsem se v ní soustředila na to, jak tato fakta ovlivňují klima třídy a školy. Domnívám, že pozitivní vztahy a dobrá komunikace mezi žáky a pedagogy působí příznivě na klima školy a tím usnadňují žákům nejen studium. Bylo velmi přínosné zjišťovat, jak se vztahy, postoje a názory s věkem mění.

Práci jsem rozdělila na dvě části, které na sebe navazují. Jde o část teoretickou a praktickou.

V teoretické části jsou objasněny základní pojmy a podány informace, které jsem získala studiem odborné literatury, předpisů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, internetu, odborných studií atd.

Cílem bylo poskytnout ucelené informace k popisované problematice, které pocházejí z výše uvedených zdrojů a praktické části.

Praktická část zahrnuje metody drobného sociologického průzkumu, které poskytují opěrný bod pro část teoretickou. Jsou v ní zahrnuty analýzy výsledků průzkumu. Pro získání výsledků byl použit nestandardizovaný rozhovor s žáky, pedagogy, strukturovaný dotazník s uzavřenými a polozavřenými otázkami zaměřený na tytéž skupiny. Cílem praktické části bylo získat podklady pro teoretickou část a pomoci vyvrátit či potvrdit hypotézy. Následuje vyhodnocení a závěr.

Součástí práce jsou také přílohy obsahující vzory jednotlivých dotazníků a grafy výsledky.

Jak jsem již zmiňovala výše, ráda bych, aby moje práce přinesla poznatky, se kterými by dále mohli pracovat nejen pedagogičtí pracovníci, ale aby se stala pomůckou i pro rodiče a veřejnost. Doufám, že informace, které jsem shromáždila, pomohou např. kantorům, výchovným poradcům a metodikům školní prevence v lepší komunikaci s dětmi a mládeží na téma vrstevnické vztahy.

1. Vrstevnické vztahy

Na začátku každé kapitoly bych ráda objasnila základní pojmy, se kterými se v dané kapitole budeme setkávat. Mělo by to přispět k lepšímu pochopení textu, protože jak jsem zmiňovala v úvodu, tato bakalářská práce by měla být určena nejen pedagogicky vzdělaným čtenářům, ale i veřejnosti.

Co si lze představit pod pojmem **vztah**? Odborných definic existuje hned několik. **Vztah** je obecná vlastnost konkrétního objektu nebo subjektu, která se váže k jinému objektu nebo subjektu. Obecně se může jednat buďto o vazbu jednostranně působící nebo o vazbu působící oboustranně.¹ Takto lze vztah vyjádřit obecně. Pro mou práci bude vhodnější popsat vztah z pohledu sociologického. **Mezilidský vztah**, cizím slovem **interpersonální vztah** (chápáno jako vztah lidí) je obecná vlastnost konkrétního člověka, která se váže k jinému člověku. Ideální je pokud vztah přináší oběma stranám užitek (v nejširším slova smyslu) a je oběma stranami pozitivně chápán.² Vznikají na základě určité společné činnosti. Za určitých podmínek. S druhými lidmi jsme v takzvané interakci. Jde o vzájemné vnímání, poznávání, komunikaci, ale i vzájemné oboplné ovlivňování. Mezilidské vztahy člověk potřebuje: 1. jako zdroj důležitých informací o světě a sobě samém, 2. jako zdroj pro uspokojení různých potřeb. Podle Vágnerové dochází především k uspokojování těchto potřeb:

- potřeba sounáležitosti a sociálního kontaktu
- potřeba bezpečí a citové jistoty
- potřeba seberealizace, uznání a potřebu být pozitivně hodnocen
- potřeba sdílet společný zájem a cíl

Mezilidské vztahy mohou mít různou podobu. Liší se z hlediska vzniku, průběhu, trvání a charakteru. Nejobecnější členění, které známe, je na pozitivní (kvalitní, dobré, vřelé), neutrální (nedefinovatelné) a negativní (špatné, velmi špatné). Mezi ty pozitivní patří např. kamarádství, přátelství, láska. K negativním řadíme např. nepřátelství, nenávisť, zloba. Další možné členění:

- formální x neformální
- krátkodobé x dlouhodobé

---

¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vztah>

² http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezilidsk%C3%BD_vztah

- nahodilé x nutné
- pracovní x přirozené

Laicky by se dalo toto slovo vyjádřit jako určité spojení, mezi dvěma a více lidmi. Buď někoho máme rádi, nebo naopak. Můžeme s ním (s nimi) trávit čas, nebo se jemu (jim) vyhýbáme.

Dalšími nejčastěji zmiňovanými výrazy jsou vrstevník (vrstevnice), vrstevnické. Pokud tato slova zadáme do vyhledavače na internetu, mnoho ekvivalentů nenalezneme. Nejčastěji používaná odpovídající hodnota je současník, ten, kdo je stejně starý nebo příslušník stejné generace. **Vrstevník, vrstevnice** je slovo moravské, snad také slovenské; a náhodou je známe také ze spisů starších spisovatelů moravských. Vrstevník je, kdo je z téže vrstvy.³

Můžeme tedy říci: **Vrstevnické vztahy** = vazby mezi příslušníky stejné generace, stejně starými jedinci. Důležitá je nejen věková podobnost, ale také ekonomická situace a souřadné socio-kulturní postavení.

V souvislosti s vrstevnickými vztahy a školou se v současné době setkáváme také s pojmem „**Vrstevnické vyučování (vzdělávání)**“. Tento pojem je odvozen z anglického „peer education“. Znamená výchovné působení mezi vrstevníky navzájem. Je založeno na dočasném přijímání pedagogické role žákem či skupinou žáků a na provádění svých spolužáků procesem osvojování učiva a klíčových kompetencí. Východiskem vrstevnického vzdělávání je filosofie, že se jedinec přirozeně ztotožní s někým, kdo je mu blízký z hlediska sociálního zázemí, věku, role, zájmů, životní orientace, a která jej proto v jeho názorech a postojích má schopnost ovlivňovat. Tím, co odlišuje vrstevnické vzdělávání od obecné participace mládeže je, že jsou při něm mladým lidem přiděleny role vrstevnického „experta“ na témata blízká jeho vrstevníkům a role „zprostředkovatele změny“.⁴

Vrstevnické programy lze rozdělit na tyto základní druhy:

- a) Vrstevnická pomoc při učení (tutoring, mentoring)
- b) Vrstevnická prevence sociálně patologických jevů (např. protidrogové programy)

³ <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=323>

⁴ <http://wiki.rvp.cz>

- c) Vrstevnícká meditace (alternativní způsob řešení sporů a konfliktů)
- d) Vrstevnícké poradenství

1.1 Utváření a formování vrstevníckých vztahů

Významnou roli při utváření a formování nejen vrstevníckých vztahů hraje **socializace**. Je důležité odlišit socializaci od výchovy. Socializace má široký význam, a zahrnuje veškeré náhodné, přírodní i záměrné procesy působící na utváření lidské osobnosti. Co je to socializace? Můžeme se setkat s mnoha odbornými definicemi. Jde o přetváření člověka jako individua (biologické jednotky) v lidskou bytost (osobnost) vlivem společenského a kulturního (socio-kulturního) prostředí. Zjednodušeně lze socializaci označit jako zespolečňování. Začlenění (integrace) do společnosti, tedy adaptace na její podmínky. Socializace není ale jen jednosměrné působení společnosti na jedince, ani pasivní přizpůsobování se jedince vnějšímu sociálnímu prostředí. Jde o vzájemné ovlivňování.

Základem socializace je sociální učení. Označujeme takto psychický proces, při kterém dochází k osvojování si sociálních zkušeností. Tyto zkušenosti člověk získává v interakci (vzájemném a obapolném působení) s jinými lidmi. V případě utváření vrstevníckých vztahů lze mluvit o vrstevnícké interakci. K základním druhům sociálního učení řadíme:

- sociální posilování (zpevnování)
- nápodoba (imitace)
- ztotožnění (identifikace)

Oba procesy, socializace i sociální učení, probíhají nejčastěji v sociální skupině. V psychologii se za sociální skupinu považuje systém dvou a více osob, které mají společné cíle, společné normy, uznávají stejné hodnoty a jsou v určitém ohledu vůči sobě ve vyhraněných pozicích a s nimi spjatých rolích.⁵

---

⁵ Kolektiv autorů. Sociální psychologie I. Brno, Institut mezioborových studií Brno 2009, s. 85

Zjednodušeně můžeme sociální skupinu také označit jako sociální útvar. Rozlišují se určité druhy sociálních skupin podle několika různých hledisek. Nejčastěji se setkáváme s klasifikací:

1. Podle velikosti – velké, střední a malé
2. Podle utváření vztahů - formální x neformální
3. Vlastní x cizí
4. Podle zařazení a orientace členů – referenční x členská
5. Podle trvání – dočasná, stálá, trvalá
6. Podle významu vztahů – primární x sekundární

Zvláštním označením pro některé sociální skupiny je dav, parta, kolektiv. Z hlediska vrstevnických vztahů lze vybrat jako stěžejní sociální skupiny: **malou** (rodina, děti, které si společně hrají v kolektivu, sportovní oddíl) a **střední** (školní třída) které mají na své členy největší vliv. Jejich členové jsou v častém vzájemném kontaktu. Výše popsané typy skupin nás budou provázet celou prací, protože se vzájemně prolínají.

V souvislosti se sociální skupina je nutné zmínit pojem **konformita**. Vyjadřuje ochotu členů v konkrétní skupině přizpůsobit se jejím požadavkům a plnit její normy. Konformita členů se zvyšuje podle toho, jak je členství subjektivně významné.

1.2 Vrstevnické vztahy v jednotlivých vývojových etapách

V této podkapitole bych ráda zúročila zkušenosti své vlastní a z blízkého okolí, a obohatila ji také o odborné poznatky. Každé dítě je individuum a s tím souvisí i individuální vznik a vývoj vztahů (nejen vrstevnických). Důležitou roli má celkový vývoj osobnosti. Dalo by se říci, že tak jak se dítě vyvíjí, vyvíjejí se vztahy.

Novorozenecké a kojenecké období (0-1 rok) – První vztah v našem životě je vztah matka – dítě (ten vzniká již v době těhotenství) a dítě - rodina. Tím vzniká základ pro budování dalších vztahů. Myslím si, že pokud má dítě v tomto období dostatek kladných citových stimulantů ze strany blízkých, dokáže později snáze komunikovat a navazovat kontakty s ostatními. Podněty by měly být vyvážené. Negativně zapůsobit

může jak zanedbávání, nepřiměřené nároky a lhostejnost, tak i přehnaná péče nebo přílišný liberalismus.

Batolecí věk (2-3 roky) – Již u batolete můžeme pozorovat určitý náznak vzniku vztahu k vrstevníkům. Zpočátku může dítě ve vrstevníkovi vidět hračku. V raném věku ještě nemají děti tendenci se sdružovat, tvořit kolektiv. Hrají si spíše vedle sebe, samostatně. Nedovedou spolupracovat a může mezi nimi docházet k častým konfliktům. *V souvislosti se zmíněným si jistě každý v první řadě vybaví písковиště plné malých dětí a neustálý boj o bábovky.* Dítě si v tomto období nejprve uvědomuje svou vlastní identitu. Osamostatňuje se a prosazuje své „JÁ“.

S postupným vývojem dítěte roste význam vrstevnické skupiny, malé skupiny a jedinců stejného věku. Jak uvádí Čáp a Mareš: V ontogenezi se jedinec setkává s různými skupinami vrstevníků a učí se životu v nich.⁶

Zlomovým bodem u většiny dětí je nástup do předškolního zařízení, kde je kontakt se stejně starými dětmi nevyhnutelný. Již v tomto okamžiku se ukáže, jaké bylo předchozí působení rodiny.

Předškolní období (3-6 let) - V předškolním věku se u dítěte začíná projevovat zájem o kontakt s vrstevníky. Vytvářejí se skupiny, které ale spíše souvisí s hrou a vztahy v nich jsou zatím proměnlivé a nestálé. Internet: Předškolní dítě si za kamaráda vybírá dvojníka, tj. někoho, kdo se mu subjektivně nejvíce podobá. To je důsledkem přetrvávajícího egotismu (sobecké zdůrazňování vlastního já, vlastní vůle), kdy dítě za ideálního kamaráda považuje někoho přesně stejného, jako je ono samo.⁷

V tomto období se dítě dostává s vrstevníkem do situací, kdy se musí naučit spoléhat samo na sebe, protože vrstevník mu nemůže dát pocit jistoty a ochrany, jako je tomu u rodičů. Poprvé lze také zmínit, v souvislosti s vrstevnickými vztahy, pojem **sociální role**. Dle Vízdala, můžeme sociální roli odborně definovat jako: soubor normativně vymezeného, v této pozici očekávaného, dovoleného a vyžadovaného chování. Je to předpis určitých způsobů chování, jak by se měl chovat člověk, který zaujímá ve společnosti určité postavení (pozici). Role jsou složité vzorce chování, které

---

⁶ Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 278

⁷ http://psychologie.nazory.cz/vyvojova_psychologie.htm

si člověk osvojuje sociálním učením.⁸ Dítě se může dostat např. do role baviče, hvězdy nebo outsidera. Hodnotícím prvkem může být i zevnějšek dítěte.

Ve vrstevnických vztazích se snaží prosazovat svůj názor. Podle míry úspěšnosti se integruje do skupiny a to má zároveň vliv na jeho další osobnostní vývoj. Současně se u něj rozvíjejí tzv. prosociální vlastnosti jako např. soucit nebo solidarita. Stále ale bere velký ohled na to, co dělají nebo říkají rodiče. Jak ho hodnotí a jak hodnotí jeho pozici mezi vrstevníky.

Dobře si pamatuji, jak dcera chodívala ze školky se smíšenými pocity, které souvisely právě s mírou úspěšnosti jejího zařazení do skupiny kamarádů. V tomto věku těžko odhadovala „co je žádoucí“. Někdy bývala přehnaně aktivní, jindy submisivní. Nechácala, třeba proč s ní najednou kamarádí více dětí, pokud si přinese do školky nějakou hračku nebo bonbony, když měla narozeniny. Nějaký čas trvalo, než dokázala najít správnou míru svého prosazování.

Mladší školní věk (cca 6/7-9 let, I. stupeň ZŠ) – Průlomem ve vývoji vrstevnických vztahů je nástup do školy. Dítě se musí postupně vyrovnat s dlouhodobějším odloučením od rodiny, musí se naučit přijímat jinou autoritu než rodičovskou - autoritu učitele, soustředit se na vyučování a v neposlední řadě se musí začlenit do skupiny spolužáků. To jak se dítě do kolektivu začlenění ovlivňuje dle mého názoru několik aspektů:

- osobnostní vlastnosti
- nadání, talent
- zevnějšek
- vzájemné sympatie
- výkon
- handicap
- hodnocení, které se dítěti dostává od učitele

Hodnocení vrstevníky bývá kritičtější a tvrdší. Vrstevnické vztahy se utváří primárně v rámci školní třídy. Ta je z počátku pro děti formálním uskupením. Tak jak se děti poznávají a vytvářejí se mezi nimi vazby, stává se z ní skupina neformální. To má vliv na další vývoj vztahů.

---

⁸ Vízdal, F.: Základy psychologie. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, s. 172-173

V tomto období je také důležité zmínit rozdíly mezi vrstevnickými vztahy, které se tvoří mezi chlapci, děvčaty a mezi oběma pohlavími vzájemně. V navazování kontaktů a vzájemném „oťukávání“ mají důležitou funkci přestávky a také to, s kým děti sedí. Především v případě chlapeckých skupin. Chlapci, kteří spolu sedí, jsou i častěji kamarády, hrají si spolu a tato tendence jim víceméně vydrží až do konce tohoto období. Děvčátka, nezávisle na zasedacím pořádku, tvoří dvojice i trojice a spíše spolu soupeří. Skupinky vytvářejí proti sobě, natruc. Předměty dohadování jsou přitom maličkosti. Např. oblečení, hračka, obrázky, samolepky, atd.

Dcera v současné době navštěvuje druhou třídu, proto mohu potvrdit, že vztahy mezi děvčátky jsou velmi proměnlivé a nestálé. Často přichází domů s tím, kdo se s kým pohádal, kdo s kým nemluví, kdo s kým je v partě a koho tam nechtějí. V partě je vždy určená „velitelka“, která rozhoduje o podmínkách „členství“. Musím říci, že postupně ztrácím orientaci, neboť velitelkou je každý den někdo jiný a členky se také velmi často mění. Od školky má dcera kamarádku, se kterou chodí do jedné třídy. Přestože se znají poměrně dlouho a intenzivně se navštěvují i mimo školu, ani v takovém vztahu se nevyhnou relativně častým roztržkám a dohadování se. Příčinou bývá např. „vztah“ s někým jiným, pomluvy, i níže zmiňované kontakty s chlapci ve třídě či ve škole. Během dne jsou ale schopné si spory vyřešit a opět tvoří „nerozlučnou dvojku“.

Mezi dívkami a chlapci se můžeme setkat se dvěma odlišnými hodnotami, které určují vzájemné kontaktování a sdružování.

- 1) „sex“ - jde o provokativní kontakt, který se projevuje pošťuchováním, škádlením, provokováním. Často se objevují prohlášení o tom, kdo se komu líbí.
- 2) „azyl“ - zde je kontakt oproštěn o hodnotu 1. Důležitá je zde fantazie, snění, společná hra. Obě tyto hodnoty přetrvávají s různou intenzitou až do konce tohoto vývojového období.

Děti zkouší různé způsoby jednání s vrstevníky. Jde buď o spolupráci, nebo soupeření. Dítě se může dostat také do situace, ve které je úplně poprvé. Může citlivě reagovat na projevy verbální i neverbální komunikace. V případě, že danou situaci zcela nepochopí, může jednat neadekvátně a to může vést k odmítání vrstevníky. Toto je společné pro obě skupiny.

Střední školní věk (cca 10-12 let, II. stupeň ZŠ) – V tomto období dochází k výraznějšímu osamostatnění od rodičů, ale naopak vzrůstá potřeba sdružovat se s vrstevníky. Dítě se již nesnaží hledat vzor v dospělých. Chce se podobat co nejvíce

stejně starému vrstevníkovi (vrstevníkům) stejného pohlaví. Identifikace s vrstevníky stejného pohlaví se projevuje primárně oddělováním dívčích a chlapeckých skupin. To může souviset s počátkem vnímání odlišností mužské a ženské role. Rozdíly mezi skupinami jsou patrné především v jejich velikosti. Zatímco dívčí kolektiv je menší a hlavní důraz se klade na vzájemné vztahy, ty chlapecké jsou větší a stěžejním bodem je společná aktivita. Rozdílné jsou nejen velikostí, ale také stylem komunikace a zaměřením. V rámci vrstevnické skupiny dítě uspokojuje svoje sociální potřeby, např. potřebu seberealizace, sounáležitost, potřebu sdílet společný zájem a cíl. Ve středním školním věku dokáže dítě s vrstevníky nejen normálně komunikovat, ale také jim naslouchat a pochopit je. Vrstevnická skupina si vytváří vlastní pravidla a normy. Od členů se očekává solidarita, jednotnost a **konformita** (přizpůsobení se převažujícím názorům, požadavkům, normám skupiny). Za dodržení těchto pravidel, se členům dostává uznání, pocitu jistoty, porozumění a sounáležitosti.

Důležité je v tomto období především to, jak je dítě hodnoceno vrstevníky. Hodnocení se opírá hlavně o to, jak by dítě mělo vypadat, jak by se mělo chovat a co by mělo nebo nemělo dělat. Tento aspekt má vliv na další vývoj sebehodnocení a sebevědomí jedince. Hodnocení se v tomto období projevuje ve dvou rovinách:

1. Emoční – pozitivní nebo negativní citové vztahy
2. Racionální hodnocení výkonu a chování – podporuje, nebo naopak snižuje sebedůvěru dítěte ve své schopnosti

Na základě takového hodnocení se utváří **identita dítěte** (tj. jak dítě vnímá samo sebe), která dále určuje veškeré jeho jednání. Každé dítě chce být pozitivně hodnoceno svými vrstevníky a získat si mezi nimi dobrou pozici. Ne vždy se to podaří. Důvodem může být stupeň oblíbenosti a neoblíbenosti. Oblíbené jsou především děti, které jsou tzv. **sociálně zdatné** (přátelské, nesobecké, spolupracující, vnímavé a odpovídají normám vrstevnické skupiny). Naopak neoblíbené děti jsou z kolektivu často vytěšňovány a snaží se získat pozornost „za každou cenu“, což ale může způsobit opačný efekt. Vymýšlí si, podbízí se, dělají ze sebe třídní šašky, nebo se uchýlí k agresivnímu chování. Tyto strategie chování si může přenášet až do dospělosti. Příčiny takového chování mohou souviset, např. s poruchou mentálního vývoje, s nemocí nebo citovými problémy v rodině nebo okolí.

Vrstevnické vztahy, které se v tomto období utvářejí, mohou svým způsobem dětem nahrazovat jiné, špatně fungující vztahy, např. v rodině. Tím, že se děti mají komu svěřit a dostává se jim upřímného pochopení, jsou schopné jiné problémy zvládat snáze.

Období dospívání – pubescence (cca 12-15 let) - V tomto období dochází především k velkým změnám ve vývoji samotné osobnosti, psychiky, k hormonálním změnám, což se bezesporu velkou měrou odráží i ve vývoji vztahů. Z těchto změn vyplývá velká zátěž, se kterou se pubescent musí vyrovnat. Typická je rozkolísanost prožívání a projevů. Chování je často impulzivní, nepředvídatelné. Zatímco ve středním školním věku vliv rodinných vzorů ustupoval pozvolna do pozadí, nyní jsou preference jednoznačné. Vrstevníci jsou na prvním místě. Jde o snahu osamostatnit se, odpoutat se od vlivu rodičů. *Všem je nám určitě dobře známý výrok: „Jak někdo, tak inteligentní jako já, může mít tak nemožné rodiče!“* V pubertě vzrůstá všeobecná kritika dospělých, uzavřenost vůči nim.

Jak bylo popsáno výše, ve středním školním období byly skupiny rozděleny spíše na dívčí a chlapecké. Nyní se skupiny mísí a podoba vrstevnických vztahů se mění. Doposud kamarádské vztahy přecházejí v pevnější přátelství. Výrazným znakem takového vztahu se stává vzájemná intimita, možnost podělit se o vlastní pocity, zážitky, názory, možnost svěřit se někomu, kdo porozumí. Přátelství je zdrojem opory, důvěry a bezpečí. Ke konci období se objevují první lásky. Většinou lze hovořit o láskách platonických. Objekt zamilovanosti má velmi vysokou hodnotu, bývá idealizovaný. Důležitý je častý kontakt s touto osobou. Partnerské vztahy dospívající vyhledává buď sám, na základě vlastní potřeby nebo na základě potřeby vyrovnat se ostatním vrstevníkům, kteří již tuto zkušenost mají. Pokud tato potřeba není uspokojena podle jeho představ, může se uchýlit k přehánění, zveličování až k vymyšlení si určité situace. Takový přístup může dospívající využít v jakékoliv situaci, nemusí jít pouze o partnerské vztahy.

Podobně jako v předešlých vývojových etapách i nyní hraje důležitou roli potřeba zařadit se do vrstevnické skupiny a vybudovat si významnou pozici mezi vrstevníky a udržet si ji. To jak bude dospívající přijat, záleží především na něm samotném. Na jeho vlastnostech, schopnostech, kvalitách. Snáze se začlení ten, kdo je kamarádský, má smysl pro humor, je empatický, otevřený k ostatním, umí pomoci a je pozitivně naladěný. Pokud tato potřeba saturována není nebo jen z části, může to, mít více než kdy jindy, za následek pochybování o vlastní osobě, újmu na sebevědomí, což bude negativně ovlivňovat následný vývoj osobnosti. Výrazně intenzivní je konformita, která se může projevovat různými způsoby. Např. stejným stylem komunikace, oblékání, účesů nebo módními doplňky. Vrcholem je přijetí nového životního stylu. Oblíbeným stylem v posledních letech mezi mládeží je např. EMO styl, který bývá často spojován

s výrazným líčením nejen u dívek, ale i chlapců, punkově orientovanou módou, tanagerskou přecitlivělostí, až s celkovou psychickou labilitou.

Obr. č. 1 Mladík nalíčený v EMO stylu

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org./wiki/Emo>

Vrstevnická skupina se pro dospívající stává autoritou. Nahrazuje jim do jisté míry rodinu. Ideální by samozřejmě bylo, kdyby se rodina a skupina vrstevníků vzájemně doplňovaly a přispívaly tak k větší rovnováze ve vývoji dospívajícího. Rodina by byla zdrojem trvalejších hodnot a vrstevníci zdrojem sebejistoty, která pomáhá překlenout přechodnou a komplikovanou etapu v rozvoji identity dospívajícího a je důležitá pro další psychický vývoj.

Období adolescence (cca 15-20 let) – Toto období by se dalo nazvat také jako „přechodové“ (jedinec se plynule mění z dospívajícího na dospělého). Dospívající si urovnává vlastní hodnoty, postoje a cíle. Prohlubuje se odpoutání od rodičů. Postupně se dotváří identita jedince. Adolescent se může ztotožnit s určitým vzorem vycházejícím z rodiny nebo si může vytvořit identitu vlastní. Ke konci této etapy by měl dospívající vědět, kým je, jaké jsou jeho možnosti, limity a jaké jsou eventuelně jeho šance dosáhnout vytyčených cílů. Existuje také varianta, kdy má dospívající s hledáním vlastní identity problémy. V literatuře se můžeme setkat se třemi pojmy, které tyto problémy charakterizují:

1. Tzv. **antiidentifikace** – jedinec dělá pravý opak očekávaného (ve skutečnosti jde pouze o kopírování druhých, nikoliv hledání vlastní cesty)
2. Tzv. **adolescentní moratorium** – může vyplývat z neúspěchu při hledání sama sebe (jedinec odkládá definitivní rozhodnutí a experimentuje s různými sociálními rolami)

3. Tzv. **difúzní identita** – lze zařadit v krajním případě do oblasti patologie (jedinec prožívá intenzivní vnitřní zmatek a není schopen směřovat k určitému cíli)

Stejně jako v předchozích obdobích i nyní jsou pro dospívajícího důležité vrstevnické vztahy a jeho pozice ve skupině stejně starých a podobně smýšlejících lidí. Při kontaktu s nimi dochází k uspokojování řady psychických potřeb. Např. potřeby bezpečí, jistoty, vzájemné stimulace (ta je naplňována častými kontakty, společnými zážitky, činnostmi), potřeby orientace a smysluplného učení (vrstevníci se vzájemně učí komunikovat, či řešit problémy). K poznávání sebe sama dochází dospívající tím, že se porovnává s vrstevníky a objevuje podobnosti i rozdíly. Vztahy již nemusí vznikat pouze v prostředí třídy nebo školy. Příležitostí k navázání vztahů je v tomto věku mnoho. Mladí se setkávají při společných aktivitách, např. sportu, výletech, cestování nebo na party, diskotékách, koncertech apod.

V případě, že jedinec v tomto věku má problém vztah nenavázat (nedostatek příležitostí, stupeň oblíbenosti), může se uchýlit k tzv. **pseudovztahu**. Jde o vztah, který v podstatě neexistuje. Dospívající si vynucuje pozornost u vybraného protějšku, který o vztah s ním zájem nemá. Používá k tomu různé strategie. Vnucuje se, podbízí se, uplácí, lichotí. Prakticky dělá vše, co by podle něj mohlo k navázání vztahu pomoci.

Druhou variantou, pokud je problém s navazováním plnohodnotných vztahů běžným způsobem, je vytvoření vztahu s kýmkoliv, kdo je ochoten takového jedince přijmout. Tyto vztahy bývají charakterizovány jednostrannou převahou a podřízeností. Dospívající se v případě takového vztahu může v krajní fázi vzdát i své vlastní identity. Příkladem takového vztahu je např. anarchistická skupina nebo radikální ekologické sdružení a další. Důvodem bývá ve většině případů strach z osamělosti a izolace od vrstevníků.

Ke konci období adolescence se pozvolna závislost na vrstevnických vztazích snižuje. Potřeba kontaktu s vrstevníky přetrvává, ale v menší míře. Jedinec se již spoléhá většinou sám na sebe. Dokáže prosadit svůj názor a popřípadě projevit i nesouhlas vůči vrstevníkům. Vrstevnické vztahy, které v tomto období přetrvávají nebo se tvoří nově, jsou stabilnější, pevnější a i nadále zde hraje významnou roli podobnost. Jedinec navazuje častěji vztahy s lidmi, kteří jsou mu blízcí vlastnostmi, zájmy, ale i problémy, které prožívá.

V této životní etapě naplno dozrává potřeba a schopnost navázat partnerský vztah, který je spojen se sexuálním prožíváním. Výrazným prvkem je intimita (nejen sexuální). Partnerský vztah jedince naplňuje a dotýká se úrovně psychické, fyzické i sociální.

Tab. 1 Celkové shrnutí vztahů vzhledem k vývojovým stádiím

Věk	Etapa	Sociální vztahy
0-1	Novorozenecké a kojenecké období	Dítě x matka (náhradní osoba)
2-3	Batoletčí období	Dítě x matka + rodina
3-6	Předškolní období	Dítě x matka + rodina Dítě x vrstevníci
6/7-9	Mladší školní věk	Dítě x matka + rodina Dítě x vrstevníci Dítě x učitel
10-12	Střední školní věk	Dítě x rodina (okrajově) Dítě x vrstevníci
12-15	Dospívání – pubescence	Dospívající x vrstevníci
15-20	Adolescence	Dospívající x vrstevníci Dospívající x partner/ka

1.3 Faktory ovlivňující utváření vrstevnických vztahů

Faktorů, které se podílejí na utváření a formování vztahu, je mnoho. Některé z nich byly okrajově zmíněny v předešlých kapitolách. Zjednodušeně by se daly rozdělit na vnitřní a vnější.

1) Vnitřní faktory (souvisí s osobností jedince)

- Chování = projev na venek (soubor psychických projevů, které vnímají i ostatní lidé)
- Charakter
- Schopnosti (vlohy, nadání, talent, genialita)
- Temperament
- Volní vlastnosti
  - sebehodnocení (sebevědomí, sebedůvěra, sebeúcta)
  - odpovědnost
  - spolehlivost

- svědomitost
- Motivы
  - potřeby
  - zájmy
  - postoje
  - emoce
- Empatie (schopnost vcítit se do druhé osoby a jeho pocitů)
- Sympatie (náklonnost, obliba, soulad)

2) Vnější faktory

- Výchova
- Zevnějšek
- Prostředí
- Klima (třída, škola)
- Situace
- Handicap
- Hodnocení, druhými lidmi
- Doba, ve které žijeme

Na některé z výše uvedených vnějších faktorů bych se ráda zaměřila detailněji. Přestože to tak nemusí na první pohled vypadat, hrají ve vztazích (nejen vrstevnických) důležitou roli. Podílejí se na tom, jak jedinec do vztahu vstupuje (jak se on sám podílí na přijetí) a jak je do něj přijímán a jak vztah bude fungovat.

Výchova je velice významným faktorem, který se podílí na utváření, formování a také fungování vrstevnických vztahů. Její důležitost se odráží především v působení na jedince, který do vztahů vstupuje. Co je to výchova? Výchovou se rozumí: Cílevědomé, záměrné působení, směřující k určitému výchovnému cíli – rozvinout v dítěti určité vlastnosti, názory, postoje, hodnotové orientace. Je to působení užívající určitých výchovných prostředků a metod, založených na zkušenostech, tradici, popřípadě i na vědeckých poznatcích⁹.

---

⁹ Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, s. 247

Záleží na tom, jaký styl výchovy vychovávající osoba (rodič, pedagog) zvolí. Na vlastnostech, zkušenostech, popř. znalostech vychovávajícího. Podle K. Lewina a dalších autorů rozlišujeme následující styly:

- Autokratický (dominantní, autoritativní)
- Demokratický (integrační, kooperativní)
- Liberální (slabé vedení)

Pro život je všeobecně nejvhodnější styl demokratický. Můžeme se setkat také s názvem sociálně-integrační. Je kombinací všech stylů ve vhodném poměru a pomáhá rozvíjet sociálně zralou osobnost.

Rodiče a rodina jsou první, kdo svým chováním a výchovou předávají dítěti určitý vzor pro navazování vrstevnických i partnerských vztahů. Pokud dítě vyrůstá v harmonickém prostředí, je zde velká pravděpodobnost, že bude i lépe a bezproblémově navazovat nejen vrstevnické vztahy. Oproti tomu dítě, které žije v dysfunkční, citově chladné rodině, bude pravděpodobně do vztahů vstupovat s obtížemi. Problémy v rodině mohou zanechat negativní stopy na jeho osobnosti (přehnaně submisivní nebo agresivní typ). V tomto případě existuje určité riziko, že bude považován za outsidera, a bude spíše inklinovat např. k různým radikálním skupinám, které jsem zmiňovala v podkapitole 1.2.

Dalším faktorem, který ovlivňuje do určité míry v současnosti vrstevnické vztahy, je **zevnějšek**. V dnešní době je trendem posuzovat lidi mimo jiné podle toho, jak vypadají, jakou mají barvu pleti nebo co mají na sobě. V sociální psychologii pro to existuje pojem - **efekt** (psychologický jev, který zkresluje proces vnímání člověka člověkem). Již u dětí v předškolním věku se setkáváme s tím, že mají tendenci srovnávat a hodnotit své vrstevníky. V tomto období jsou předmětem srovnání zatím hračky, ale v pozdějším věku přichází na řadu oblečení, účes, elektronika atp. Jedinec, který není tzv. „**IN**“ (značkové oděv, obuv, moderní mobilní telefon, MP3, PC, ...), se může stát terčem posměchu a může být vytěsňován z kolektivu. Bohužel dnes není jednoduché přesně určit, co je to „in“ a kde je správná míra. Nelze tvrdit, že středem negativní pozornosti je pouze dítě, které pochází např. ze sociálně slabé rodiny nebo má odlišnou barvu pleti než většina. V loňském roce média uveřejnila případ, kdy byl spolužákem napaden chlapec, který dle mínění ostatních studentů o sobě přehnaně dbal a chodil velmi moderně učesaný a oblečený.

Mohli jsme se také setkat s řadou diskuzí na téma: „Uniformy na školách ano či ne“. Ty by měly omezit právě zmiňované srovnávání mezi dětmi na základě oblečení.

V zahraničí nejsou uniformy na školách nic neobvyklého. Osobně bych byla pro tuto variantu. Mohlo by to pomoci zmírnit vnímání sociálních rozdílů mezi žáky a studenty. S velkými obtížemi mohou sociální vztahy navazovat také jedinci z národnostních menšin. Díky jejich odlišné barvě pleti, řeči či kultuře jsou často vytěšňováni na okraj společnosti, což se odráží i ve školách, kde se děti z těchto minorit snaží začlenit do vrstevnických skupin.

Na tom zda a jak se jedinec zařadí do kolektivu vrstevníků, se velkou měrou podílí i to, jestli je zdravý nebo handicapovaný. Pojem **handicap** lze vyjádřit jako zdravotní postižení, znevýhodnění (mentální, tělesné). Vrstevnické vztahy se odvíjejí od typu (zrakové, sluchové, kombinované) a stupně postižení. Handicapované děti mohou být umístěny do speciálních školek nebo škol, kde se jim plně věnují kvalifikovaní speciální pedagogové a jsou vytvořeny podmínky pro kvalitní vzdělávání. Navazují zde vztahy s dětmi, které jsou jim blízké nejen věkově, pohledem na svět, ale i potřebami vzhledem k postižení.

V posledních letech není výjimkou, že se snažíme handicapované děti integrovat do školských zařízení mezi zcela zdravé děti. Rozlišujeme integraci individuální a skupinovou. Školy se snaží přizpůsobit typu handicapu, např. úpravou prostředí (bezbariérový přístup, výtahy pro invalid. vozíky, atp.), zaměstnávají speciální pedagogy – asistenty, kteří žákům/studentům pomáhají, zřizují speciální třídy. Podle průzkumu ze školního roku 2009/2010 se na základních školách vzdělávalo celkem 71 801 zdravotně postižených a znevýhodněných žáků. Počty dětí se speciálními vzdělávacími potřebami ve speciálních třídách základních škol a těch, které chodí do běžných tříd, jsou téměř srovnatelné.

Zdravotně postižení a znevýhodnění žáci na středních školách tvořili v témže školním roce 3,8 % z celkového počtu žáků. V případě středních škol je v posledních letech preferována individuální integrace.

Domnívám se, že integrace handicapovaných a znevýhodněných žáků do běžných tříd je velice přínosná pro obě strany. V ideálním případě se děti od sebe navzájem učí toleranci, empatii, solidaritě, schopnosti pomoci druhým. Díky tomu dokážou přijmout do skupiny vrstevníků i spolužáky s postižením a umožní jim navázat plnohodnotné vztahy.

Je potřeba, abychom se my dospělí oprostili od zažitých stereotypů (např. že tělesné postižení je většinou spojeno i s mentální retardací, nebo že postižení patří do ústavu,

apod.) a šli dětem příkladem. Důležitá je komunikace, informovanost a tolerance. To by mělo pomoci našim dětem snáze budovat sociální vztahy.

Smyslem této kapitoly bylo poskytnout ucelené informace o vrstevnických vztazích. Především bylo třeba vysvětlit, co to vlastně „vrstevnické vztahy“ jsou, kde a mezi kým vznikají. Kapitola také objasňuje, jakou proměnou vztahy prochází v jednotlivých vývojových etapách dítěte. Zaměřila jsem se na faktory, které hrají významnou roli při utváření, formování a fungování vazeb mezi vrstevníky. Ty nejdůležitější jsou v podkapitole „Faktory ovlivňující vrstevnické vztahy“ detailněji popsány. Většinou jde o faktory, jež se podílejí na navazování mezilidských vztahů obecně.

2. Klima školy (třídy) a současné vztahy mezi žáky

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na vrstevnické vztahy, které panují mezi žáky na základní, střední škole a odborném učilišti v současnosti. Částečně budu vycházet z podkladů, které mi poskytl provedený průzkum. Ten bude následně detailně rozpracován v praktické části.

Na začátku bych opět ráda objasnila základní pojmy, se kterými se budeme v podkapitolách setkávat, a které s tématem úzce souvisí. Patří mezi ně např. škola, školní třída, klima, prostředí, atmosféra.

Na otázku „**Co je to škola?**“ můžeme v literatuře najít hned několik odpovědí. Školu lze označit jako místo pro učení (vzdělávání), prostředí nebo formální organizaci, s cíli, pravidly, hierarchiemi, systémem koordinací aktivit, vzorci komunikace a odměňování.¹⁰ Hovoříme o instituci, patřící do soustavy školských zařízení. Školy členíme podle:

- 1) Formy - základní škola x gymnázium
- tradiční x alternativní
- 2) Stupně – mateřská škola x základní x střední škola x vysoká škola
- 3) Druhu – státní x soukromé

Z hlediska této práce se budeme nejčastěji setkávat s termíny základní škola, střední škola a střední odborné učiliště.

Základní škola (ZŠ) je základní článek vzdělávání nezletilých. Docházka do základní školy je ve všech vyspělých a ve většině rozvojových zemí povinná, což znamená, že absence žáka je povolena pouze v odůvodněných případech (nemoc, úmrtí v rodině atd.). Pokrývá dva mezinárodně uznávané stupně výuky dle UNESCO – ISCED (International Standard Classification of Education). První stupeň (nyní 1-5 třída, dříve i pouze 1-4 třída, do roku 1945 obecná škola) je mezinárodně označován jako primární vzdělání – **ISCED1**, druhý stupeň (nyní 6-9 třída, dříve i 5-8 třída, do roku 1945

---

¹⁰ Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008, s. 31

měšťanská škol) je nejnižším stupněm vzdělání mezinárodně označovaného jako sekundární - **ISCED 2**.¹¹

Střední škola (SŠ) poskytuje sekundární vzdělání dle mezinárodní klasifikace UNESCO - ISCED 2 a ISCED 3, případně v pomaturitním studiu i ISCED 4.

V České republice následuje střední škola po 9. třídě základní školy a trvá 3 nebo 4 roky podle svého zaměření a výsledné kvalifikace studentů. Školská soustava obsahuje i víceleté střední školy zejména osmiletá gymnázia, do kterých přecházejí žáci středních škol již po prvním stupni základní školy.

Střední školy v České republice poskytují buď všeobecné střední vzdělání, nebo odborné střední vzdělání. Všeobecné střední vzdělání zajišťují na úrovni úplného středního vzdělání gymnázia. Odborné střední vzdělání zajišťují buď střední odborná učiliště (střední odborné vzdělání) nebo střední odborné školy (úplné střední odborné vzdělání).¹²

Rozlišujeme druhy a typy středních škol. Ve školském zákoně jsou přesně stanoveny druhy středních škol a stupně středního vzdělání. Viz. tabulka 2. Patří sem střední odborná škola, střední odborné učiliště a gymnázium. Typy středních škol vymezuje vyhláška o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři (např. gymnáziu, obchodní akademie, odborné učiliště, odborná škola, praktická škola, střední průmyslová škola, střední zdravotnická škola, ...).

Tab. 2 Stupně středního vzdělání

Stupeň středního vzdělání	Délka denního studia	Doklad o vzdělání
Střední vzdělání	1-2 roky	-
Střední vzdělání s výučním listem	2-3 roky	Výuční list
Střední vzdělání s maturitní zkouškou	4 roky *	Maturitní vysvědčení

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C5%99edn%C3%AD_%C5%A1kola

* Střední vzdělání s maturitní zkouškou získá též žák, který úspěšně ukončí vzdělávací programy šestiletého nebo osmiletého gymnázia, vzdělávací program nástavbového

¹¹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1kladn%C3%AD_%C5%A1kola

¹² http://cs.wikipedia.org/wiki/St%C5%99edn%C3%AD_%C5%A1kola

studia v délce dvou let nebo vzdělávací program zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Střední odborné učiliště (SOU) je druhem střední školy. Poskytuje střední vzdělání zakončené závěrečnou učňovskou zkouškou. Studium je zpravidla na dva až tři roky. Absolventi získají výuční list a jsou připraveni k výkonu dělnických či podobných povolání. Pokud mají absolventi, kteří ukončili tříletý obor, zájem, mohou dále pokrčovat formou dvouletého nástavbového studia, zakončeného maturitní zkouškou.

V souvislosti se školou nás zajímá především **klima školy**. S pojmem klima se setkáváme v oblasti přírodní i společenské. Často se klima zaměňuje s prostředím. **Prostředí** chápeme jako objektivní realitu, která je tvořena soustavou faktorů (podmínek, procesů, bytostí, jevů a činností). Tyto faktory člověka během jeho života obklopují, mají pro něj význam a hodnotu. Mezi člověkem a faktory prostředí vzniká vzájemné ovlivňující a formující působení. Důležité je vnímání této reality člověkem. Prostředí zahrnuje hygienické (osvětlení, větrání, vytápění), ergonomické (velikost školního nábytku, jeho rozmístění, školní pomůcky) a akustické (hluk, šum, odraz zvuku) aspekty. Tyto aspekty výrazně ovlivňují pozornost žáků.

Klima je s prostředím úzce spjato. Je to kvalita z prostředí vyplývající a související se zkušeností jedince. Klima je psychosociální fenomén, který vzniká odrazem objektivní reality (prostředí) v subjektivním vnímání, prožívání a hodnocení jeho posuzovatelů.¹³ Hovoříme o dlouhodobém jevu, lišícího se od **atmosféry** především délkou trvání. Atmosféra je krátkodobá, situačně a emočně podmíněná. Stejně jako klima ale závisí na vnímání a prostředí.

Klima školy je projevem jejího prostředí, který vnímají, prožívají a hodnotí jeho účastníci (žáci, učitelé, ostatní pracovníci školy, rodiče, veřejnost). Opírá se o to, jak se žáci a učitelé ve škole cítí, jaké mají mezi sebou vztahy (jednotlivci, skupiny). Výstižnou definici pro klima školy použil Kohoutek: dlouhodobý jev, charakterizovaný buď převážně pozitivními, příznivými, podpůrnými vztahy, postoji a interakcemi ve škole nebo negativními, nepříznivými, ohrožujícími vztahy, postoji a interakcemi, které mají vliv psychický, sociální a somatický zdravotní stav žáků i zaměstnanců školy.¹⁴

---

¹³ Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008, s. 9

¹⁴<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialni-klima-ve-skole>

V teorii klimatu existují dva přístupy:

1. Psychologický – jak klima vnímají učitelé (organizace a provoz školy, kooperace pedagogického kolektivu)
2. Pedagogický – jak klima vnímají žáci (klima vyučovací hodiny, školy)

Faktory klimatu školy – faktory, které mají vliv na klima, jsou pozorovatelné a nepozorovatelné. Označujeme je jako složky a činitele prostředí nebo jako příčiny podílející se na utváření klimatu. Řadí se mezi ně:

- **Region** - existuje předpoklad, že poloha školy souvisí se sociálním složením obyvatelstva a společně působí na její klima
- **Architektura a fyzické prostředí** - na vztahy kladně působí prostředí, které je čisté, upravené, světlé. Prostor, na němž se aktivně mohli podílet žáci. Naopak negativní vliv má prostředí chaotické, tmavé, s poškozeným vybavením, atd.
S tímto činitelem jsem se setkala také ve svém průzkumu. Jednou z otázek bylo: „Co by si rád/a ve škole, ve třídě změnil/a?“ Častou odpovědí bylo – vybavení, výmalba. U jedné ze škol mě překvapila téměř 100% reakce na chlad. Žáci si stěžovali na zimu, která je v budově a ve třídách v zimních i letních měsících a která zhoršuje kvalitu výuky tím, že se na ni hůře soustředí.
- **Forma školy**
  - klasické školy
  - alternativní školy (Waldorfské školy, školy Montessori, Jenské,...) – jde o školy, které se snaží svými inovačními postupy eliminovat nebo odstraňovat nedostatky standardních škol. Podle některých autorů (např. H. Dreesmanna, R.H. Moose nebo S.C. Thomase) jsou tyto školy více orientovány na žáky, jejich aktivitu, angažovanost, přátelské vrstevnické vztahy, podpora žáků ze strany učitelů.
- **Organizační znaky školy** (velikost školy, tříd, počet žáků ve třídě, výkonnostní kurzy, ročníky)
- **Obsah výuky, vyučovací předměty** – důležitost lze, v případě obsahu výuky přisoudit tomu, jak je výuka vedena, její struktura, zda jsou při ní používány příklady, praktická cvičení nebo zda jde pouze o výklad teorie. V případě vyučovacího předmětu hraje roli jeho obliba mezi žáky, ale také to, jaký učitel

předmět vyučuje. Pokud totiž mají žáci kladný vztah k pedagogovi, dokážou pozitivní vztah najít také k předmětu.

- **Osobnost učitele** – učitel je označován jako základní činitel školního klimatu a klimatu výuky. Věk, pohlaví, délka pedagogické praxe, hodnoty, empatie, akceptování a respekt k žákům, postoj k výuce – to vše může ovlivnit různou intenzitou klima výuky.
- **Osobnost žáka** – žáka lze považovat jednak za pramen k pochopení klimatu školy (třídy), ale také za jeho spolutvůrce. Rozhodující jsou: věk, pohlaví, kognitivní schopnosti, zájmy, postoje ke spolužákům, sociální původ.
- **Vedení školy** – ovlivňuje především organizační klima školy. Chování a prožívání managementu ovlivňuje chování a prožívání pedagogů a následně také žáků.¹⁵

Škola také plní své určité funkce. Jde o funkce:

- personalizační (formování osobnosti)
- integrační (začlenění do společnosti)
- kvalifikační (předpoklad pro zařazení do pracovního procesu)
- socializační (formování hodnot, postojů, názorů,...)
- vzdělávací (je realizována procesy, při nichž si žáci osvojují obsah kultury)
- ochranná (je zakotvena v zákonu, spočívá v zneprístupnění důvěrných informací a poskytuje ochranu před sociálně-patologickými vlivy)

Slovo třída má několik významů. Vzhledem k tématu pro nás bude stěžejní **školní třída** a to z hlediska pedagogiky, psychologie a sociologie. Školní třídou označujeme organizační jednotku ve škole nebo také učebnu. Školní třídu tvoří žáci, pedagog a vzájemné interpersonální vztahy. Jde o malou formální sociální skupinu. Ta má velký vliv na socializaci jedince a vznik vrstevnických vztahů. Vztahy jsou zprvu formální. Tím, jak se členové poznávají, komunikují spolu, podílejí se na společných činnostech, se utvářejí vztahy neformální. Určitý význam při tom mají také antipatie a sympatie.

Sociální klima školní třídy tvoří žáci navštěvující třídu, skupiny žáků, jednotlivci mimo skupiny a učitelé, kteří ve třídě učí. Všechny dohromady označujeme jako aktéry klimatu. Klima třídy se utváří nejen při vyučování, ale i o přestávkách, na společných

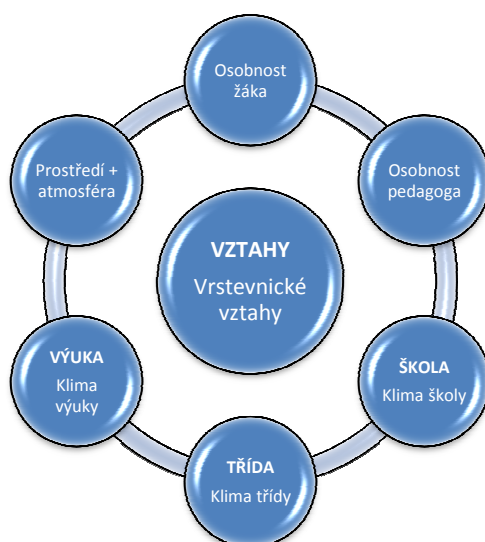
---

¹⁵ Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008, s. 52-72

výletech a akcích. Projevuje se v oblasti: motivační, emocionální, výkonnostní, sociální, mravní, atp. Optimální klima třídy je pozitivní, uvolněné, progresivní, osobnostně orientované. Vliv na klima mají i další aspekty – vybavení třídy, pomůcky, účast žáků na úpravě třídy, počet žáků ve třídě (poměr chlapci – dívky), jejich zájmy a v nemalé míře také kvalifikace a kompetence vyučujících. Popsané aspekty lze nazvat ekologickými a demografickými. Významnější je sociální a kulturní stránka třídního klimatu. Jak bylo popsáno výše – pozitivní klima má vliv na tvorbu pozitivních vztahů a lepší učební výsledky. Klimata jednotlivých tříd se navzájem liší.

Za zmínku stojí také **klima výuky**, které ovlivňuje kvalitu žákova učení, jeho celkový rozvoj a rozvoj celé třídy. Působením na pedagoga, zvyšuje, popř. snižuje efektivitu vyučování. Toto klima se tvoří ve všech vyučovacích předmětech při vzájemném působení učitel – žák a má své znaky, které jsou odlišné, nejsou fixní a vyplývají ze situace. Mezi nejdůležitější znaky patří např. to, zda je výuka více orientována na žáka, nebo na učitele, zda je více dominující, nebo integrující, zda je více zaměřená na vedení, řízení, nebo sociální integraci, zda žáci prožívají tlak na výkon a jaké intenzity (mnoho úkolů a požadavků, obava ze ztráty návaznosti, termíny), konkurenční tlak (soutěžení o dobré známky) a soutěživý přístup, anonymitu, či zájem o soudržnost se skupinou spolužáků, chaos nebo pravidla.¹⁶

Schéma 1. Přehled činitelů podílejících se na kvalitě vrstevnických vztahů

¹⁶ Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008, s. 48

2.1 Současné vrstevnické vztahy na základní škole

Při hodnocení současných vrstevnických vztahů jsem čerpala z vyhodnocených dotazníků, z rozhovorů, které budu blíže specifikovat v praktické části a ze zveřejněných průzkumů provedených na některých školách v ČR.

Díky uvedeným materiálům jsem měla možnost zjistit, jak se k sobě žáci na základní škole chovají, jak společně vycházejí, zda je něco trápí. Zjistila jsem, jaký vztah mají k pedagogům, co by rádi změnili a zda mají prostor pro vyjádření svých pocitů či názorů.

V prvních ročnících na základní škole je upevňování a formování některých vrstevnických vztahů snazší. Děti se často znají z mateřské školy. Obtížně mohou navazovat vztahy děti, které do školky nechodily vůbec nebo např. navštěvovaly předškolní zařízení v jiném městě. Přestup do již vytvořeného školního kolektivu je obtížný v kterémkoliv věku. Hodně záleží na osobnosti dítěte.

Častěji se pevnější vztahy utvářejí mezi dětmi v jednotlivých třídách. Pevné vazby mezi žáky různých tříd bývají vzácnější. Je to dáno časem, který mají žáci možnost trávit společně.

Již na základní škole se můžeme setkat s negativními návyky, které si děti přinášejí z rodiny. Jde zejména o komunikační problémy nebo problémy se zvládnutím učiva. Dle mého názoru je látka ve školách probírána rychleji, než tomu bylo dříve a na děti jsou kladeny vyšší nároky. S tím se mohou některé slabší děti hůře vyrovnávat a stávají se terčem posměchu spolužáků. S šikanou jsem se při zpracování tématu na vybraných školách nesešla. Pokud se některé patologické jevy vyskytují, jde převážně o kouření a u dětí z vyšších ročníků i o zkušenosti s alkoholem.

Důležitou roli při utváření vrstevnických vztahů má, mimo jiné, již zmiňovaná výchova, ale čím dál častěji také sociální situace rodiny. Děti ve třídě mají tendenci se kastovat podle toho, jak je kdo oblečený, jaký kdo má mobilní telefon, jakou profesi vykonávají rodiče a s kým se stýkají.

Příklad: Když jsem měla možnost si s dětmi povídat, byla jsem překvapena, jak reagovali třeba právě na to, že něčí maminka pracuje jako uklízečka nebo sanitárka v nemocnici. O těchto profesích se vyjadřovali dosti opovržlivě a spolužák, jehož rodič tuto práci vykonává, na jejich žebříčku oblíbenosti záhy klesl. Některé děti si proto

raději povolání rodičů vymyslí nebo pozmění jen proto, aby je kamarádi obdivovali a lépe zapadly do skupiny.

A co barva pleti nebo národnost? Jak toto vnímají děti na základní škole? Odpověď na tyto otázky není jednoznačná. Za poslední roky se sice postavení dětí z minoritních skupin výrazně zlepšilo, ale i tak existují stále ve společnosti předsudky. Ty především prostřednictvím rodiny a blízkého okolí, dokážou vztah dětí hodně ovlivnit. Průzkum jsem prováděla ve městě, kde je v současné době vyšší počet obyvatel vietnamské, ukrajinské a romské národnosti. Co se týče dětí, pocházejících z těchto minoritních rodin, nesetkala jsem se většími problémy. Občas se stane, že se jim ostatní děti posmívají, ale většinou si to mezi sebou urovňají sami. Řekla bych, že majoritním obyvatelům vadí více romské rodiny než ty vietnamské. Hlavní důvod shledávám ve snaze Vietnamců zařadit se do běžného života ve městě a jejich pracovnímu úsilí.

Stěžejní je, jak se k celé této problematice postaví škola sama a rodiče (zákonní zástupci), učitelé, ředitel, specializovaní pracovníci (školní metodik prevence, školní psycholog, výchovný poradce). Školy, se kterými jsem měla možnost spolupracovat, postupují nejen podle platných pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, dále jen MŠMT ČR (např. Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení nebo Metodický pokyn k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, atd.), ale vytvářejí si strategie vlastní: dlouhodobá preventivní strategie „Naše zdravá škola“. Program je zaměřen na primární prevenci nežádoucího rizikového chování u žáků.

Dá se říci, že základní škola je důležitým odrazovým můstkem nejen ve vzdělání, ale také ve schopnosti naučit se navazovat v budoucnosti plnohodnotné vztahy. Efektivní kooperace škola – rodina je základem pro kvalitní vývoj dítěte.

Při studiu materiálů pro moji práci mě zaujaly webové stránky Vzdělávacího institutu ochrany dětí o.p.s (VIOD). Ten ve spolupráci s Linkou bezpečí navázal na zahraniční projekty, rozběhl projekt „CHIPS“ (Childline in Partnership with Schools) a přímo se věnuje, mimo jiné, řešení vrstevnických vztahů na základních školách v České republice. Soustředil se především na to, aby sami žáci měli možnost angažovat se při řešení problémů, které z vrstevnických vztahů vyplývají a při zlepšování celkového klima na škole. Podporuje děti v samostatnosti, odpovědnosti, empatii, schopnosti navzájem si pomáhat. Učí žáky pojmenovat problém, který je trápí.

Učí je, jak k nim přistupovat a řešit je samostatně. Pedagog zde zastával roli supervizora.

Dalším projektem, který lze zmínit v souvislosti s vrstevnickými vztahy, je projekt pod záštitou MŠMT ČR „Řešení vrstevnických vztahů“ realizován v letech 2010 - 2013 VIODem. Jeho cílem je opět snaha o vytvoření pozitivního školního prostředí, na kterém se aktivně budou podílet žáci z 31 základních škol.

2.2 Současné vrstevnické vztahy mezi žáky na střední škole

Díky metodám, které jsem použila v praktické části, jsem měla možnost zjistit, jaké vztahy v současné době převládají na mnou vybraných i dalších školách. Dotazovaní, až na pár výjimek, většinou hodnotily vztahy s ostatními spolužáky v rámci třídy a s pedagogy dobře. Celkové klima školy jim připadá pozitivní a cítí se v něm dobře. Zjistila jsem, že utváření a fungování vztahů ovlivňuje několik faktorů, které nepůsobí samostatně, ale vzájemně se prolínají, např.:

- Vývojové stádium a osobnost žáka - puberta a dospívání s sebou přináší mimo jiné emoční labilitu, která může způsobovat nestálost vztahů, ale zároveň zvýšenou potřebu pocitu sounáležitosti s někým stejně starým. Na konci střední školy se mohou do popředí dostávat partnerské vztahy, které se v kolektivu objevují.
- Odborná zaměřenost školy a s tím související složení žáků ve třídě - rozdílné vztahy panují ve třídách, s převahou dívek či s převahou chlapců a jiné ve třídách je počet chlapců a dívek vyrovnaný. Pokud jsou v rámci školy odborné praxe, určitě přispívají k upevňování vztahů i mezi žáky různých tříd.

Příklad 1: Během rozhovoru se žáky střední školy jsme narazili na otázku, která se týkala schopnosti říci a prosadit svůj názor mezi spolužáky. Jeden z chlapců mi odpověděl, že on svůj názor moc neprosazuje, protože jeho spolužačky mu „to stejně vysvětlí po svém“. Chlapec (17let) navštěvuje třídu, kde je 21 dívek a pouze 3 chlapci. Pevnější vztahy má prý s bývalými spolužáky ze základní školy, se kterými je poměrně často v kontaktu. S děvčaty se prý normálně baví, ale nijak zvlášť se společně nekamarádí. Podobně jsou na tom i zbývající dva chlapci. Děvčata mají, podle něj, tendenci měnit různě svoje uskupení podle momentální oblíbenosti a většinu času tráví

pomlouváním těch druhých nebo dohadováním se. Se šikanováním nebo jinými negativními jevy se zatím na této škole neseťkal.

Příklad 2: Dívka (16let) má opačný problém než předešlý chlapec. Navštěvuje školu, kterou svým zaměřením navštěvují především chlapci. Ona sama chodí do třídy s 18 spolužáky a ještě jednou spolužačkou. Podle ní i na této škole jsou vztahy v pořádku. Přestože je zde převaha chlapců, panují zde kamarádské vztahy, „okořeněné“ občasnou zdravou soutěživostí a rivalitou. Ona sama se cítí ve třídě dobře. Chlapci zastávají roli ochránců. Sama také přiznává, že pevnější vztahy udržuje s kamarády a kamarádkami ze základní školy. Důvod přikládá tomu, že na této škole je teprve prvním rokem.

- Fakt, zda je střední škola ve stejném městě, ve kterém dítě navštěvovalo základní školu nebo v městě vzdáleném - podobně jako tomu bylo v předešlé kapitole, mohou na i na střední škole figurovat vztahy vzniklé již na škole základní. Záleží na tom, zda si vrstevníci vyberou stejnou školu a zda se na ni společně dostanou. Často se stává, především na vesnicích nebo malých městech, že jsou spolužáci nuceni se rozdělit, protože některého z nich přijali na školu v jiném městě. Poté rozhoduje fakt, jestli bude kamarád(ka) dojíždět domů a bude mít možnost vztah udržovat nebo jestli využije třeba internát.
- Internát – díky tomu, že v něm žáci tráví většinu volného času společně, vytváří určitý prostor ke vzniku a rozvíjení vztahů mezi vrstevníky. Supluje určitý způsobem domov. Děti jsou si blízké i tím, že mají nastavena stejná pravidla. Častý kontakt se stejnými lidmi, osamostatnění se nebo naopak pocit osamělosti, může zároveň znamenat i určité riziko pro vznik sociálně patologických jevů (např. záškoláctví, užívání návykových látek, atd.).
- Zájmy a povinnosti dítěte – pokud mají spolužáci podobné zájmy, je to určité přínosné pro jejich vztah. Mají společné téma, mohou společně trávit více času, lépe si rozumí. V současné době nejsou výjimkou ani mladí lidé, kteří mají povinnosti spojené se soukromým hospodařením svých rodičů. Některým žáků vadilo, že se musí do školy chodit pravidelně a že je po nich vyžadováno plnění určitých povinností (úkoly, aktivní vyhledávání informací, dodržování školního řádu, atd.). Jak sami většinou uvedly, přijde jim to zbytečné a hodně věcí si prý mohou najít na internetu, když budou chtít.

Příklad 3: Při rozhovoru i v dotaznících se objevila otázka: „Setkáváte se spolužáky mimo školu?“ Většina žáků odpověděla, že ano. Našlo se ale i několik dívek a chlapců, kteří se svěřili s tím, že na to nemají čas. Po škole většinou musí hned domů a musí pomáhat rodičům. Někteří z nich bydlí na vesnici a jejich rodiče mají soukromé hospodářství, ale byla mezi nimi i dívka vietnamské národnosti, která pomáhá rodičům v obchodě.

Několik žáků se s ostatními nestýká z osobních důvodů. Není v tom vyloženě nepřátelství, ale mají jiné názory než většina spolužáků a čas ve škole jim na společnou komunikaci stačí. Dalším důvodem byla vzdálenost bydliště od školy.

Když jsem se zajímala o jejich koníčky, překvapilo mě, že řada žáků žádného konkrétního koníčka nemá. Především děvčata. Ptala jsem se, co tedy dělají, když přijdou ze školy? Děvčata odpovídala, že chodí ven, koukají na televizi nebo jsou „prostě jen tak doma“. U chlapců převládal počítač a počítačové hry.

- Sociální status – stejně jako na základní škole, tak i na škole střední se můžeme setkat s tím, že se vrstevnické vztahy utvářejí na základě finanční situace rodiny, ze které dítě pochází.
- Region, složení obyvatel, míra nezaměstnanosti další faktory zmíněné v podkapitole 1.3 – v podkapitole 1.2 jsem zmiňovala složení obyvatel ve městě, kde probíhal průzkum. Žáci na střední škole nemají problém s rasismem. Žáků odlišné národnosti je mezi nimi minimum a do kolektivu se zařazují dobře.

Příklad 4: Nedalo mi, nezeptat se na vztah žák – učitel. Žáci odpovídali upřímně. Dá se říci, že vztahy jsou vcelku pozitivní. U některých pedagogů sice žáci nekvitují přílišnou snahu vést je k samostatnosti, ale vyloženě vyhrocené vztahy vyvracejí. Lépe vycházejí se staršími pedagogy než s těmi mladšími. Zajímalo mě důvod. Podle nich jsou starší kantoři klidnější a mají záživnější hodiny. Ti mladší prý učí přesně podle osnov a nemají příliš trpělivosti.

2.3 Současné vrstevnické vztahy mezi žáky na středním odborném učilišti

Přestože jsem slyšela i četla názory, že na učilištích příliš dobré vztahy nepanují, že je zde vyšší riziko vzniku sociálně negativních jevů, sama jsem si tento názor zcela nepotvrdila. Na odborných učilištích, kde jsem měla možnost rozdat dotazníky, případně „vyzpovídat“ některé žáky, jsou vrstevnické vztahy v normálu. Podobně jako na středních školách hodnotí žáci většinou atmosféru ve škole pozitivně. Dalo by se říci, že více udržují kontakty nejen se spolužáky z jedné třídy, ale i s ostatními, což na střední škole nebylo tak časté. Výhodu vidím v tom, že na učilištích je více praxe, která dává příležitost k častějším kontaktům mezi jednotlivými ročníky. Zaujala mě negativní odezva v případě otázky: „Pokud o něčem debatujeme, řeknu bez obav svůj názor.“ Zatímco středoškoláci s prosazením svého názoru nemají problém, na učilišti většina dotazovaných odpověděla „Ne“. Vzhledem k předchozímu hodnocení vztahů by se dala očekávat opačná odpověď. Protože se ale jednalo o dotazníkovou otázku, neměla jsem možnost zjistit, proč tomu tak je. Ti, se kterými jsem byla v kontaktu, a byla jim položena podobná otázka, takový problém neměli. Několikrát také žáci uvedli, že ve škole či třídě je někdo, kdo ubližuje druhým. Bohužel ani tato odpověď nebyla blíže specifikována. Určitě by bylo přínosné v budoucnu těmto rozporuplným odpovědím věnovat více pozornosti.

Co se týká zájmů, příliš se nelišily od zájmů, které uváděli žáci střední školy. Minimum žáků se věnuje nějakému koníčku pravidelně.

Vztahy mezi vrstevníky na odborných učilištích ovlivňují stejné faktory jako vztahy na středních školách. Více se zde setkáváme s žáky romské a vietnamské národnosti. Výrazný problém s rasovou nesnášenlivostí negovali jak žáci, tak i kantoři. Občas se mezi žáky určité rozepře objeví, ale podobně jako tomu bylo na základní škole, vyříkají si to žáci mezi sebou.

Na vztahy mezi pedagogy a žáky převládaly obdobné názory jako u žáků střední školy.

Tato kapitola byla zaměřena jednak na objasnění základních pojmů (klíma, prostředí, atmosféra, škola), které s tématem souvisí a prolínají se celou prací a zároveň na skutečný stav vrstevnických vztahů na vybraných školách a na klíma školy (třídy). Mimo jiné šlo o to, potvrdit si či vyvrátit poznatky z první kapitoly. Tedy, které

z uvedených faktorů nejvíce na vztahy působí a zda se opravdu vztahy mění s věkem. Kapitola přináší přehled, jak se děti na základní, střední škole či odborném učilišti cítí, jaké vztahy převládají v jejich kolektivu, jaké mají zájmy, jak vychází s pedagogy. Setkáváme se zde převážně s pozitivními reakcemi, přestože školy navštěvují i žáci, kteří zcela spokojeni nejsou. Mají výhrady jak ke svým spolužákům, pedagogům, tak k celkovému systému školy. Jde o zlomek z celkového počtu dotazovaných. Bližší informací přinese praktická část.

3. Výskyt sociálně patologických jevů na školách

Důležité je nejprve objasnit, co **sociálně patologické jevy** jsou. Toto spojení můžeme přeložit jako společensky nežádoucí (nebezpečné) jevy. Lze takto označit jednání a chování jedince, které vede k porušování společenských norem, zákonů, předpisů. V případě dětí a mládeže mezi ně řadíme např. agresivitu a násilí, šikanu, záškoláctví, drogovou závislost, dětskou kriminalitu, vandalismus a další.

Celá tato kapitola je věnována nežádoucím jevům z teoretického hlediska. Na školách, kde byl prováděn průzkum, se v současnosti žádné závažnější problémy neřeší.

Jaké jsou rizikové faktory vzniku sociálně patologických jevů?

1. **Jedinec** - osobnost (především charakterové vlastnosti)

- psychický vývoj
- psychický stav (labilita, nízké nebo vysoké sebevědomí, atd.)
- hledání sociální identity
- mravní vývoj
- zájmy, trávení volného času
- potřeba experimentovat
- potřeba odlišovat se nebo naopak patřit do skupiny vrstevníků
- určitý druh handicapu

2. **Rodina** - výskyt negativních jevů (např. alkoholismus, domácí násilí, nezaměstnanost, užívání drog)

- nepodnětné rodinné zázemí
- konflikt v rodině
- nedostatky ve výchově (liberální nebo naopak direktivní)
- souhlasný postoj k problémovému chování
- nedostatky v komunikaci mezi členy

3. **Škola (třída)** - špatný prospěch

- nepřátelská atmosféra
- špatná komunikace s vrstevníky
- přebírání negativních návyků od vrstevníků
- osobnost učitele
- neefektivní preventivní program školy

4. Společnost - snadná dostupnost návykových látek

- nedostatky v kontrole při dodržování sociálních norem
- negativní vliv hromadných sdělovacích prostředků
- tolerantní postoj společnosti k výskytu negativních jevů
- špatná informovanost mezi lidmi
- chybějící nebo minimální prevence
- oslabení tradic

V případě sociálně patologických jevů u dětí a mládeže je na prvním místě prevence. Jde o činnosti, které mají za cíl předcházet vzniku, případně zamezit dalšímu rozvoji nežádoucích jevů.

Co si lze představit pod pojmem **prevence**? Prevence = předcházení něčemu, ochrana před něčím.¹⁷

Prevence by měla být dlouhodobým působením na dítě s ohledem na věk a jeho aktuální prožívání světa, směřována spíše na rizikové faktory spolupodílející se na vzniku závislostí a jiných sociálně patologických jevů. Patří sem kvalita a zralost sebepojetí, schopnost prosadit se ve skupině vrstevníků, znalost svého vlastního hodnotového rámce, vlastních postojů a rámců chování a přijetí skutečnosti, že za své postoje a chování každý sám nese odpovědnost. Spadá sem také celá škála pozitivních orientací na vlastní život a trávení volného času a hledání realizační linie ve vlastním životě, včetně nácviku alternativních forem chování v rizikových či jinak psychicky náročných situacích.¹⁸

Druhy prevence:

1. **Primární** – neboli hlavní, základní, prvotní

- zásadní
- je zaměřena především na předcházení. Jejím cílem je zajistit, aby negativní jevy vůbec nevznikly. Ve školách je tato prevence uskutečňována prostřednictvím školního metodika

¹⁷ <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/prevence>

¹⁸ <http://www.zsmendelova.cz>

prevence. Ten spolupracuje s třídními učiteli. Důležité je do primární prevence zapojit také rodinu a nejbližší okolí jedince.

Cíle prevence dle věkových skupin:

Mladší školní věk (6-12 let) – cílem prevence v tomto věku je hlavně prohlubovat znalosti, jak chránit své zdraví (informace o škodlivosti tabáku, alkoholu)

Starší školní věk (12-15 let) – cílem je zdokonalit sociální dovednosti v oblasti navazování zdravých vztahů mimo rodinu, schopnost rozhodovat se, čelit sociálnímu tlaku a efektivně řešit konfliktní situace. Nelze opomenout dostatečnou informovanost o návykových látkách, jejich negativních účincích a rizicích.

Mládež (15-18 let) – cíl spočívá v podpoře protidrogových postojů a norem. Je nutné nabídnout a umožnit kvalitní trávení volného času. Podat pomocnou ruku při řešení obtížných životních situací a poskytnout informace o tom, na koho se obrátit.

- a) Efektivní primární prevence – umožňuje dosáhnout maximální kvality a efektivity preventivního programu pomocí poskytování služeb, které splňují zásady efektivní prevence a jsou akceptovány odbornou veřejností
- b) Specifická primární prevence – tj. soubor činností zaměřených na jedince, které při své absenci mohou způsobit progresi negativních jevů
- c) Nespecifická primární prevence – tj. aktivity podporující zdravý životní styl. Patří sem metody umožňující harmonický rozvoj osobnosti. Je zaměřena především na volnočasové aktivity.

2. **Sekundární** – je zaměřena na rizikové jedince či sociální skupiny, kteří jsou patologickými jevy bezprostředně ohroženi. Jde při ní o to, problémy včas rozpoznat, věnovat se jejich nápravě a zamezit dalšímu šíření.

3. **Terciární** – neboli následná. Lze takto označit soubor opatření, která mají za úkol zmírnit nebo odstranit následky negativního jevu. Zahrnuje, např. resocializaci (znovuvedení jedince do normální společnosti).

Cílové skupiny prevence:

- Běžná populace bez rozdělení na rizikové skupiny (žáci základních a středních škol)
- Rizikové skupiny (třídy s rizikovými žáky, žáci speciálních škol, skupiny handicapovaných osob)
- Rizikový jedinci (děti závislých rodičů, hyperaktivní děti, děti s problematickým postavením ve skupině, handicapované děti)

Formy, kterými lze prevenci realizovat:

- Dlouhodobý/komplexní preventivní program – jde o kompletní, interaktivní program zaměřený nejen na sociálně nežádoucí jevy, ale také na rozvíjení sociálních dovedností
- Program včasné intervence – ten je zaměřen jak na rizikové jednotlivce, tak i na skupiny
- Peer program = vrstevnický program – jak sám název napovídá, jsou do procesu formování postojů zapojeni především vyškolení vrstevníci. Cílem je posílení protidrogových postojů a norem uvnitř skupiny
- Interaktivní semináře
- Besedy
- Přednášky

Instituce podílející se na prevenci sociálně patologických jevů:

- Rodina
- Školy (řídí se nejen pokyny MŠMT, ale vytváří si pro boj s negativními jevy projekty vlastní)
- Školní kluby, domovy mládeže
- Střediska pro volný čas dětí a mládeže
- Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)

- Střediska výchovné péče (SVP)
- Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy
- Odbory školství, mládeže a tělovýchovy na krajských úřadech
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, např.:
  - Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j.: 21291/2010 – 28 (obsahuje praktický návod pro školy „**Co dělat když**“)
  - Metodický pokyn k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č.j.: 14 423/99-22
  - Metodický postup k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j.: 10 194/2002-14, a další.

3.1 Patologické závislosti u dětí a mládeže

V minulosti se o patologických závislostech hovořilo většinou v souvislosti s dospělou populací. Vlivem výše uvedených faktorů se čím dál častěji setkáváme se závislostí také u dětí a mládeže. Za nejdůležitější znak a kritérium závislosti je **neschopnost přestat a kontrolovat svoje chování.**

Závislých dětí v ČR za poslední rok výrazně přibýlo. Příklad: podle průzkumu z března 2010 pije 30 % patnáctiletých a cca 17% třináctiletých alkohol pravidelně. Téměř polovina mladých ve věku 15 až 18 let kouří. Svou první cigaretu si často zapálí již ve 12 letech!

Typy (druhy) patologických závislostí a drog, se kterými se setkáváme u dětí a mládeže:

- Alkohol (alkoholismus)
- Tabák (tabakismus)
- Kofein
- Mobilní telefony (mobiling, mobilmánie)
- Internet (netomanie)
- Počítačové hry

- Televize
- Hrací automaty
- Marihuana
- Těkavé látky
- Některé druhy dostupných léků (antipyretika, analgetika, atd.)

Faktory vzniku patologických závislostí:

- **Farmakologické**
  - v současnosti existuje řada drog, které se snadno obstarávají a velmi rychle navozují závislost zvláště u mládeže
- **Biopsychosociální**
  - ovlivňují potřebu zvýšit či udržet si kondici, posílit si sebevědomí, uniknout z reality nebo se identifikovat s určitou skupinou
  - školy dnes kladou na své žáky vysoké nároky, u některých z nich to může vyvolat frustraci, odpor k učení, ke škole všeobecně a následnou potřebu stimulace drogou
- **Prostředí**
  - jde především o prostředí, ve kterém jedinec žije, vzdělává se nebo tráví volný čas (rodina, škola, vrstevníci)
  - pokud se v rodině závislost vyskytovala nebo vyskytuje, je velká pravděpodobnost, že se k podobnému jednání uchýlí i dítě
  - nehody v rodině, ve škole nebo mezi vrstevníky mohou jedince ovlivnit natolik, že začne vyhledávat náhradní zdroje
- **Podnět (motiv)**
  - touha po euforických pocitech nebo snaha uniknout nepříjemným pocitům a složitým životním situacím (P. Múhlpachr, 2003)
  - zvědavost
  - přizpůsobení se partě
  - módnost drog
  - potřeba protestovat proti okolnímu světu, proti jeho požadavkům a nárokům na člověka

Vyjmenované faktory ve většině případů nepůsobí jednotlivě, ale vzájemně se mohou ovlivňovat a doplňovat.

Fáze patologických závislostí:

Jednotlivé fáze (etapy) patologické závislosti se mohou od sebe odlišovat podle druhu drogy. Schéma 2. zobrazuje, jak zhruba závislost probíhá.

Schéma 2. Přibližný průběh závislosti

ad 1) První kontakt s drogou, potřeba vyzkoušet si něco nového

ad 2) Dospívající sám aktivně vyhledává místa a osoby spjaté s drogou

ad 3) Fascinace, omezování předchozích aktivit (sportu, učení, vyhýbání se kamarádům)

ad 4) Dospívající si začíná uvědomovat negativa drogy, zvažuje možnost, že by přestal, ale na druhou stranu mu droga dává pocit „že nic hezčího nezažil“

ad 5) Závislý je drogou plně pohlcen, pokud souhlasí s léčbou, většinou bývá první pokus neúspěšný

Příznaky patologických závislostí:

Stejně jako tomu bylo u fází, tak i příznaky se liší podle typu závislosti. Nejčastější varovné příznaky jsou:

- Náhlé výkyvy a změny nálady bez zřejmého důvodu
- Zhoršená schopnost soustředění, roztěkanost
- Náhlé nebo plíživé zhoršení prospěchu ve škole
- Agresivita, nervozita, podrážděnost
- Vyčerpání, únava
- Změna stravovacích návyků
- Ztráta, změna zájmů
- Lhaní, vymýšlení si

- Změna přátel
- Časté žádosti o stále se zvyšující finanční dotace, drobné krádeže v domácnosti

Terapie patologických závislostí:

Léčebné postupy se odvíjejí od typu a fáze závislosti a věku závislého. Obecně lze terapii rozdělit na ambulantní a ústavní. Existuje několik forem terapie, které se ve většině případů kombinují a mohou se také opakovat, dokud nedojde k přechodnému nebo trvalému vymizení příznaků. Příklady terapie:

- Detoxikace
- Farmakoterapie
- Práce s motivací
- Psychoterapie
- Rodinná terapie
- Poradenství a sociální pomoc
- Intervence týkající se životního stylu, volnočasových aktivit
- Relaxační techniky
- Dlouhodobé sledování

Důležitá je především péče ze strany rodiny a to i preventivní. Rodiče by se dětem měli více věnovat, všímat si, kde a s kým jejich dítě (děti) tráví volný čas. Včas odchytit alarmující příznaky. Bohužel v dnešní uspěchané době někteří rodiče věnují více pozornosti zaměstnání, svým zálibám nebo jsou sami závislí a na problémy jejich potomků už jim nezbyvá čas nebo síly.

V souvislosti s touto problematikou mě zaujal citát od neznámého autora: „Vychovávat dítě, znamená vychovávat sebe“.

3.2 Agresivita a násilí u dětí a mládeže

Během školní docházky musí žáci často čelit různým osobním obtížím, které mohou mít mnohdy velmi vážné a traumatizující následky. Jednou z nich může být agresivita,

buď ze strany vrstevníků vůči němu, nebo naopak agresivita ze strany žáka vůči někomu jinému (vrstevník, učitel).

Agresivita = útočnost, tendence napadnout jiné, dominovat jim.¹⁹ Za agresivitu můžeme také označit útočné chování dítěte proti vrstevníkovi (někdy také vůči rodiči, vychovateli nebo učiteli). Agresivita vede k uspokojení určité potřeby agresora (např. potřeba respektu, získání obdivu, atd.) Průvodními znaky bývá podrážděnost, zlost, hněv, posmívání. Můžeme se setkat také s agresí vyvolanou strachem např. v souvislosti se záškoláctvím. Pro představu uvádím několik dalších typů agrese: přímá x nepřímá, fyzická x verbální, aktivní x pasivní (viz. Problematika šikany), emocionální, instrumentální, frustrační.

Příčiny zvýšeného výskytu agrese u dětí a mládeže:

1) Potvrzení funkčnosti agresivity

- jedinci, kterému agrese pomáhá k prosazení svých cílů a k upevnění pozice, ztrácí velice brzy zábrany
- agresí poté používají jako prostředek k vyřešení jakéhokoliv problému
- v dospělosti se může jednat o osobnost s výraznou tendencí k násilnému chování

2) Nečitelnost ve výchově

- nejasnosti ve výchově způsobují nejistotu dítěte
- nejistota vede k napětí a agresí
- nejsou stanovena jasná pravidla
- odměny a tresty se odvíjejí od nálady rodičů

3) Výrazný nesoulad v hranicích školy a rodiny

- dochází k němu především v případě výše zmiňované nečitelné výchovy
- dítě se nedokáže přizpůsobit pravidlům školního řádu
- agresivita je pro dítě přirozeným způsobem sebeprosazení

4) Vliv party (subkultury)

- jedinec přijímá normy skupiny
- ztotožňuje se s agresivitou
- jedná pod tlakem většiny
- je zde potlačena individuální vina

---

¹⁹ <http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz>

5) Mediální násilí

- média mají v současné době výraznou moc nad lidským myšlením, chováním a cítěním
- jde o jednu z nejvýznamnějších příčin násilného chování u dětí a mládeže
- často i kladný hrdina projevuje agresivní chování a je dětem předkládán jako vzor
- používají se vulgární výrazy

Zvládání a řešení agrese

Prioritu má prevence. Proces zvládání a řešení agresivity závisí na typu a příčině takového chování. Nejčastěji používaným prostředkem proti agresi bývá trest. Ten může v lepším případě násilí potlačit, ale v určitých případech má opačný efekt a agresi ještě posílí (agrese dráždivá nebo predátorská).

Tabulka 3. Účinky trestu

Kdy je trest účinný	Kdy je trest neúčinný
Intenzita násilí mírná nebo střední	Emocionální agrese Silná intenzita
Minimální zisk pomocí agrese	Výrazný zisk pomocí agrese
Větší trest za agresi	Žádný nebo minimální trest

Základní pravidla při ukládání trestu:

- Relativně vysoká intenzita a nepříjemnost trestu
- Chování, za které následuje trest, musí být přesně definováno
- Trest musí mít smysl
- Trest musí mít jednoznačný začátek a konec
- Trest je nutné ukládat v klidu, přirozeně, bez emocí
- Trestem bychom neměli plýtvat (časté používání vede k úniku, vyhýbání se a nové agresi)
- K předešlému potrestanému přestupku bychom se neměli vracet
- Přirozená autorita trestajícího

3.2.1 Problematika šikany

O šikaně se v současnosti hovoří poměrně často. Těžko říci, jestli je tato problematika fenoménem dnešní moderní doby nebo zda se jí v minulosti jen nevěnovalo tolik pozornosti. Kdo ze skupiny vrstevníků je silnější, si děti dokazovali vždycky, dokazují a dokazovat budou. Otázka je: „Kde je ta pomyslná hranice mezi nevinným škádlením a úmyslným a soustavným ubližováním?“ Šikanovaný o tom, že mu někdo ubližuje, přímo nemluví. Nosí trápení v sobě a je tedy opět na rodině a na učiteli, příznaky šikany včas rozpoznat. Fakt, že se šikana ve škole vyskytuje, negativně ovlivňuje nejen jednotlivce, ale celkové klima školy nebo třídy. Takové prostředí je prostoupeno strachem, úzkostí, napětím, pocity převahy. Pojdme si zopakovat, co o šikaně víme a co uvádí odborná literatura.

Pojem **šikana** pochází z francouzského slova chicane (zlomyslné obtěžování, týrání, sužování). Anglický výraz pro šikanu ve škole je bullying. U nás jsme se mohli poprvé s tímto výrazem setkat ve spojení s armádou. Norský psycholog D. Olweus definoval v roce 1973 školní šikanu takto: Žák, resp. student, je šikanován čili viktimizován, když je vystaven, opakovaně a po určitou dobu, negativním akcím ze strany jednoho nebo více žáků, resp. studentů.²⁰

Laicky ji můžeme označit jako ubližování někomu, kdo se neumí nebo nemůže bránit. Jde o ubližování mezi vrstevníky, kteří jsou ve stejném postavení. S šikanou se za dobu svého studia setká podle odhadů 40% žáků.

Účastníky šikany zpravidla bývají – oběť, agresor, přihlížející, zastánce, pedagog, rodiče, veřejnost.

Charakteristika agresora a oběti:

Agresor – nabízí se hned několik otázek: jaká je agresor osobnost? Proč to všechno dělá? Co ho k tomu vede? Jako první by nás mohlo napadnout, že jde o jedince velkého, silného, primitivního, zlostného, neoblíbeného. Důvodem by mohla být msta, pocit uspokojení po napadení, vybití zlosti, atd. Zpravidla to tak bývá. Zdání však někdy klame, často je šikanující žák, u kterého bychom to ani nečekali. Agresorem tedy může být (M. Kolář):

---

²⁰ Říčan, P., Janošová, P.: Jak na šikanu. Praha: Grada Publishing. 2010, s. 137

- Jedinec primitivní, hrubý, impulzivní
- Jedinec velmi slušný, kultivovaný, narcistický
- Jedinec optimistický, zábavný, dobrodružný, oblíbený, vlivný

Obět' – jak rozpoznat, který žák se může stát obětí šikany? Obětí se může stát prakticky kdokoli. Častěji se obětí šikany stávají děti, které se něčím od ostatních odlišují. Rizikovými jsou např. žáci: tělesně slabší, s nápadnými vnějšími znaky (brýle, obezita, ryšavé vlasy), jiné rasy, abnormálně nadaní, výrazně submisivní, pocházející ze sociálně slabé rodiny, nově příchozí do stmelěného kolektivu, s tělesným či smyslovým handicapem.

Charakteristické znaky šikany:

- Záměr
- Opakování (není podmínkou)
- Probíhá dlouhodobě (většinou)
- Samočelnost
- Negativní prožitky
- Nepoměr sil agresor – obět'

Druhy a formy šikany:

Formy šikany se mohou vzájemně kombinovat a prolínat

- Fyzická (přímá, nepřímá, aktivní, pasivní)
- Verbální (přímá, nepřímá, aktivní, pasivní)

Tabulka 4. Přehledné schéma forem šikany

Fyzická - aktivní - přímá	bití, kopání, pálení, obnažování, poškozování věcí
Fyzická - aktivní - nepřímá	agresor za sebe posílá někoho jiného, kdo oběti ubližuje
Fyzická - pasivní - přímá	agresor brání oběti v dosahování cíle
Fyzická - pasivní - nepřímá	agresor odmítá plnit oprávněné požadavky oběti (odmítá ji pustit na WC, ze třídy)
Verbální - aktivní - přímá	agresor oběti vyhrožuje, nadává jí, uráží ji, zesměšňuje, ponižuje

Verbální - aktivní - nepřímá	pomlouvání, lhaní o oběti, „symbolická agrese“ (častěji praktikují děvčata)
Verbální - pasivní - přímá	agresor obětí cíleně ignoruje
Verbální - pasivní - nepřímá	„pozorovatelé“ se oběti nezastanou

Zdroj: Kolář, M.: Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005, s. 32

Zvláštní druhy šikany:

- Sexuální agrese
- Kyberšikana
  - šikana pomocí nejmodernější techniky (mobilní telefony, počítače)
  - v současné době je tato forma velmi rozšířená
  - příklad kyberšikany (hanlivé MMS, SMS, zesměšňující a ponižující obrázky posílané e-mailem, urážení prostřednictvím sociálních sítí, atd.)

Kyberšikana v procentech:

- 44% dětí ve věku 8-15 let tento pojem vůbec nezná
- mobilním telefonem 68%
- chaty (ICQ, AOL) 30%
- e-maily 29%
- sociální sítě (Facebook, Libimseti) 14%²¹

Příčiny šikanování:

- vlastnosti agresora (motivy)
- vlastnosti oběti
- negativní školní vlivy (např. prostředí, které nedbá na prevenci)

Stádia šikanování dle M. Koláře:

Šikanování se rozvíjí v pěti stádiích. Rozpoznání stádia šikany je důležité pro následnou intervenci a její řešení.

1. **Zrod ostrakismu** – jde o první, mírné stádium šikanování. Působí spíše na psychiku člověka. Jedinec se ve skupině necítí dobře, vrstevníci jej vytěšňují z kolektivu, pomlouvají ho, nekomunikují s ním. Ostrakismus je předzvěstí dalšího možného negativního vývoje šikany.

²¹ <http://www.minimalizace.cz>

2. **Fyzická agrese a přitvrzování manipulace** – v tomto stádiu se figuruje oběť jako „otloukánek“. Pokud v kolektivu stoupne napětí, vybíjí si na ni negativní emoce. Pozvolna dochází i k fyzickým útokům.
3. **Vytvoření jádra** – třetí stádium je u šikany klíčové. Kolem agresora se vytvoří jádro (skupina vrstevníků, sympatizující a spolupracující s agresorem), které již zcela systematicky ubližuje nejslabším žákům.
4. **Většinové přijetí norem** – normy dány agresor jsou přijímány jako tzv. nepsaný zákon. Do šikanování se zapojují i doposud ukáznění žáci, kteří se začnou účastnit týrání a pociťují uspokojení z toho, že někdo druhý trpí.
5. **Totalita = dokonalá šikana** – v tomto finálním stádiu dochází k pomyslnému rozdělení rolí „otroci“ – „otrokáři“. Šikanování se stává „programem dne“. Jsou vytěsňeny poslední zbytky lidskosti. Ve skupině chybí soucit s obětí a pocit viny.

Projevy (známky) šikany:

Dají se zjednodušeně rozdělit na přímé a nepřímé tzv. varovné. Některé z nich lze pozorovat přímo ve škole, v kolektivu nebo doma. Jde o příznaky, které nám dají možnost usuzovat na šikanu, i když jí nejsme přímými svědky. Rozhodující je, zda a jak často se projevy opakují a zda se hromadí. Je důležité rozpoznat, které projevy souvisí s běžným pošťuchováním, škádlením a které jsou rizikové.

Přímé projevy

- posměch, nadávky, ponižování, okřikování
- výrazná kritika, výtky, nenávistný styl komunikace
- příkazy, zákazy, posluhování spolužákům
- strkání, kopání, rány, které oběť neoplácí
- rvačky, kde je zřetelný nepoměr sil (snaha uniknout, pláč)

Nepřímé projevy

- dítě se nezapojuje do kolektivních her, bývá osamocené, ostatní si ho nevšímají
- o přestávkách se drží poblíž učitelů, do hodiny přichází poslední
- o přestávce se vyhýbá WC
- pokud se má projevit, je dítě nejisté, ustrašené
- působí smutně, ustaraně, plačtivě

- zhoršuje se u něj prospěch
- bývají u něj častější absence
- odřeniny, podlitiny, škrábance (nedovede vysvětlit jejich původ)
- mívá špinavé, rozbité věci i oblečení
- používá výmluvy

Nepřímé projevy, které mohou pozorovat rodiče

- dítě nenavštěvují žádní spolužáci
- nemívá kamarády
- nechodí na návštěvu k ostatním spolužákům
- ztrácí chuť k jídlu
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, budí jej zlé sny
- ztrácí zájem o učení, hůře se soustředí
- více se zdržuje doma než dříve
- může začít simulovat
- neumí vysvětlit rány, modřiny
- často hovoří o tom, že by mu bylo lépe, kdyby nebyl/a!!!

Jak na šikanu?

Rozpoznat šikanu jak již bylo řečeno, je poměrně složité. Pro účinné řešení je nutné zjistit řadu informací: Jak dlouho šikana trvá? Jak často? Kdo je agresor a kdo s ním spolupracuje? Atd. Důležitou roli hraje všímavost, informovanost, zkušenosti pedagoga. Při zjištění se postupuje ve třech fázích, které na sebe navazují a jsou náročné. Důležité je věnovat péči oběti a zabránit agresorovi v dalším jednání. Do aktivit potlačujících šikanu je nutné zapojit také rodiče. Většinou škola pracuje i s dalšími institucemi – střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologická poradna, centra primární péče a s Policií ČR.

Fáze řešení šikany:

- Vyšetření (rozhovor s tím, kdo na šikanu upozornil, s obětí, svědky, agresorem)
Nikdy nekonfrontujeme oběť s agresorem!
- Pedagogické zvládnutí (cílem je zastavit nežádoucí chování agresora)
- Prevence (zabraňuje opakování šikany)

Výchovná opatření

Po skončení vyšetřování by měly nastat kroky vedoucí k nápravě agresora. K dispozici jsou řádná i mimořádná opatření, která má škola k dispozici.

- Napomenutí, důtka třídního učitele nebo ředitele
- Snížení známky z chování
- Převedení agresora do jiné třídy nebo pracovní skupiny
- Podmínečné vyloučení
- Vyloučení ze studia (v případě SŠ a SOU)
- Krátkodobý a dobrovolný pobyt v dětském diagnostickém ústavu, diagnostickém ústavu pro mládež nebo výchovném středisku
- Umístění do diagnostického ústavu na předběžné opatření

Školy a školská zařízení jsou povinny bez zbytečného odkladu oznámit orgánu sociálně právní ochrany skutečnosti, které ohrožují žáka (svěřence), nebo že žák (svěřenec) spáchal trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky.

3.3 Záškoláctví

Záškoláctví je definováno jako úmyslné zameškání školního vyučování, kdy žák o své vlastní vůli, ve většině případů bez vědomí rodičů, nechodí do školy a neplní školní docházku. Jde o nejklaštější poruchu chování, kdy se jedná o absenci bez řádného omluvení rodiči či lékařem.²²

S tímto problémem se potýkají základní i střední školy. Záškoláctví se negativně podepisuje nejen na samotném jedinci, ale také ovlivňuje celou společnost. Vzhledem k časté absenci nedosáhne dítě řádného vzdělání a pak jen velice těžko nachází uplatnění. Následně se může dopouštět kriminální činnosti.

Časté absence se odráží mimo jiné na kvalitě vazeb ve školním kolektivu, tedy na vrstevnických vztazích.

Záškoláctví můžeme rozdělit na dvě základní skupiny:

---

²² Martínek, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha: Grada Publishing. 2009, s. 97

1. Impulzivní

- jde o náhlou reakci, dítě si předem neplánuje, že do školy nepůjde
- odchází v průběhu vyučování
- takové záškoláctví může trvat i několik dnů

2. Účelové, plánované

- dítě se snaží plánovitě vyhnout nějaké povinnosti nebo konkrétní osobě (úkol, zkouška, písemná práce, vyučující, spolužák)
- může souviset se šikanou

Kategorie záškoláctví:

1) Pravé záškoláctví

- žák do školy vůbec nechodí, ale jeho rodiče věří, že ano

2) Záškoláctví s vědomím rodičů

- rodiče jsou o tom, že dítě nechodí do školy, informováni
- sami dítě omlouvají
- nechávají žáka doma za nějakým účelem (pomoc v domácnosti, péče o sourozence, narozeniny, apod.)

3) Záškoláctví s klamáním rodičů

- dítě rodiče přesvědčí o tom, že je mu špatně, přestože se cítí dobře
- rodiče napíší omluvenku ze zdravotních důvodů
- jde o kategorii, kterou lze těžko odlišit od záškoláctví s vědomím rodičů

4) Útěky ze školy

- dítě do školy přijde, nechá si zapsat docházku a pak na několik hodin odejde pryč nebo zůstává v prostorách školy

5) Odmítání školy

- souvisí s psychickými obtížemi (strach z náročného učení, šikany, školní fobie, deprese)
- dítě se bojí představy, že by mělo jít do školy
- rodiče mohou dítě jen těžko přesvědčit

- hranice mezi skutečně psychicky narušenými dětmi a těmi, které do školy nechťejí chodit úmyslně, je velmi nejednoznačná
- vyžaduje odborný zásah
- znaky, jimiž se tyto děti liší od pravých záškoláků:
  - před rodiči absenci netají
  - absence trvají týdny i měsíce
  - dobře se učí, mají představu a o svém budoucím povolání
  - mají bezproblémové chování²³

Příčiny záškoláctví:

1. Negativní vztah ke škole – ve škole tráví dítě většinu svého času. To jaký vztah si dítě ke škole vypěstuje, přispívá několik důležitých aspektů:
  - častá neúspěšnost
  - přístup pedagoga
  - klima školy, třídy
  - vysoké nároky na studium
  - vrstevnické vztahy
  - mimořádné vědomosti a schopnosti žáka
  - šikana
  - špatně zvolený studijní směr
  - lenost
2. Vliv rodinného prostředí – na vztahu dítěte ke škole má významný vliv rodina a výchova. Negativně se na něm mohou podepsat jak přehnané nároky rodičů, tak i jejich nezájem o dítě a jeho prospěch. Problémy se školní docházkou mohou souviset s rodinnými problémy (např. hádky, domácí násilí, atd.). Někteří rodiče dokonce vítají příležitost, kdy je dítě doma a může jim pomáhat. V krajním případě jej mohou využívat pro páchání kriminální činnosti.
3. Trávení volného času a vliv party – jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, parta pro jedince může znamenat určité zázemí a podporu. Aby do ní byl přijat nebo v ní mohl setrvávat, musí splňovat určité podmínky. Pokud jde o partu, jejíž chování se vymyká běžným společenským normám, může jednou z podmínek být i záškoláctví.

---

²³ Kyriacou, Ch. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005, s. 52

Řešení záškoláctví:

Abychom mohli záškoláctví úspěšně řešit, je nutné zjistit, jaká je jeho příčina. Viz. Příčiny záškoláctví. Důležitá je kooperace mezi školou a rodiči. Legislativně je školní docházka ošetřena v zákoně č. 561/2004 Sb. a Metodickém pokynu MŠMT č.j. 10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

Neomluvené hodiny a vysokou omluvenou absenci sleduje třídní učitel a informuje o nich výchovného poradce, který tyto údaje dále vyhodnocuje. Pokud dojde u žáka k deseti neomluveným vyučovacím hodinám, řeší je třídní učitel se zákonným zástupcem žáka nebo se zletilým žákem formou pohovoru. Projednává důvod nepřítomnosti žáka a seznámí je s možnými důsledky nárůstu neomluvené nepřítomnosti. Provádí se zápis. V případě 10 neomluvených vyučovacích hodin svolává ředitel školy výchovnou komisi, z jejího průběhu je proveden zápis.

V době, kdy škola pracuje na vyhodnocování neomluvené absence, může ředitel školy požádat o spolupráci pedagogicko-psychologickou poradnu.

V případě, že neomluvená absence žáka přesáhne 25 hodin, zašle ředitel školy oznámení o pokračujícím záškoláctví, a to s náležitou dokumentací příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřenému obecnímu úřadu.²⁴

Pokud se docházka nezlepší ani po výše uvedených opatřeních, případ se předá na sociální odbor nebo na Policii ČR. Na žáka dohlíží sociální pracovník, popř. může být dítěti stanoven diagnostický pobyt v ústavu. Jako krajní řešení přichází odebrání dítěte z rodiny.

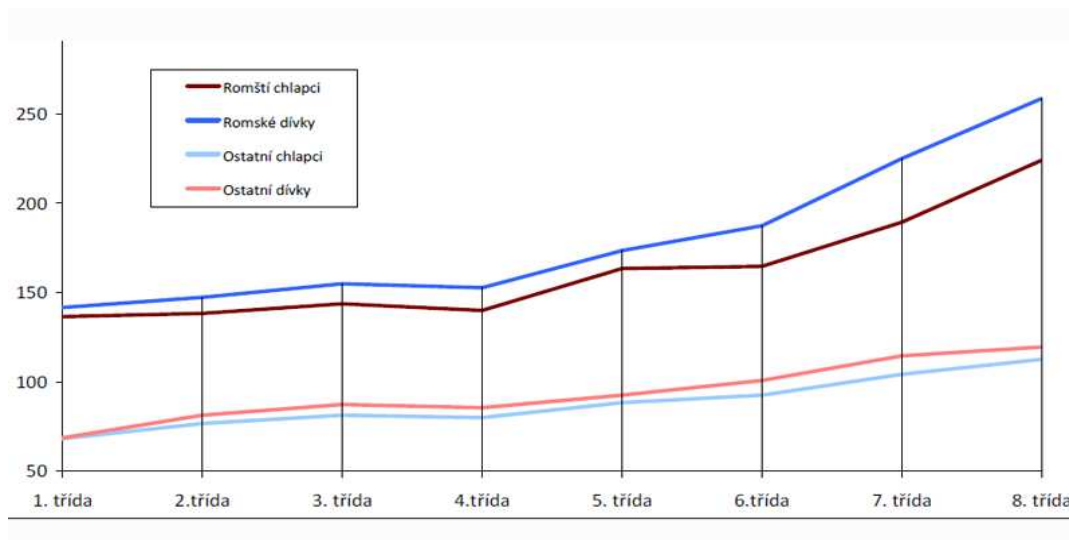
V pátek 4.3.2011 mne zaujal článek na webu Novinky.cz pod názvem „Školy řeší prázdné lavice, záškoláctví často kryjí rodiče“. Příspěvek přináší informace o přibývajícím počtu absencí omluvených i neomluvených, postřehy ředitelů některých škol, postupy sociálních pracovníků a také statistické údaje. Zajímavý byl odstavec zabývající se záškoláctvím v různých vrstvách společnosti. MŠMT provedlo sociologický průzkum zaměřený na žáky ze socio-kulturně znevýhodňujícího prostředí, z něhož vyplynulo, že neomluvené absence se vyskytují třikrát častěji u romských dětí

---

²⁴<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevajejichprevence/zaskolactvi/30275.aspx>

než majoritní populace. K navýšení počtu absencí dochází nejčastěji, podle průzkumu, od 2. stupně ZŠ.

Obrázek č. 2. Celkové absence na všech typech škol. Na 250 absentujících romských chlapců připadá necelých sto chlapců z majoritní populace. ²⁵

Zdroj: internetový portál Novinky.cz

V této kapitole byla pozornost zaměřena na sociálně patologické jevy, se kterými je možné, se v současné době na školách setkat. Jsou zde detailně popsány charakteristické znaky, příčiny a řešení jednotlivých jevů. Velká pozornost je věnována prevenci. Podle průzkumů se bohužel výskyt společensky nežádoucích jevů v posledních letech na některých školách znásobil. Celá kapitola je věnována teoretickým znalostem, získaným studiem literatury a různých odborných studií. Na školách, se kterými jsem měla možnost spolupracovat, se kromě kouření a příležitostného požití alkoholu mezi staršími žáky, jiné negativní jevy nevyskytují.

Kapitola také obsahuje několik statických údajů u některých podkapitol, které přináší čtenáři orientační představu o výskytu těchto jevů v dětské populaci. Okrajově je zde zmíněno také legislativní řešení sociálně patologických jevů.

²⁵ <http://www.novinky.cz/zena/deti/226754-skoly-resi-prazdne-lavice-zaskolactvi-casto-kryji-rodice.html>

4. Vrstevnické vztahy a školní klima z pohledu pedagogů

Pedagogický názor na současné vrstevnické vztahy a na klima školy (třídy) je velmi individuální. V některých směrech se výrazně liší. Záleží především na tom, zda jde o učitele základní, střední školy nebo odborného učiliště a také na délce praxe. V jednom se ale všichni shodují. V tom, že vztahy mezi žáky velkým dílem ovlivňuje doba, ve které žijeme a výchova. Většina pedagogů, kteří se zúčastnili mého průzkumu, se domnívá, že se rodiče o své děti dostatečně nezajímají. To se potom podle nich odráží nejen na jejich prospěchu, ale právě i na schopnosti navazovat kvalitní, fungující vztahy nejen mezi vrstevníky. I přesto hodnotí současné vztahy na jejich školách jako dobré. Zajímavý byl fakt, že určitá část učitelů je přesvědčena, že žáci chodí do školy neradi. Převážně se takto vyjádřili na střední škole a učilišti. Sami žáci se v tomto smyslu vyjádřili spíše na základní škole. Jako důvod pedagogové označili problém ze strany žáků přijmout fakt, že mají povinnost pravidelně školu navštěvovat a plnit si svoje úkoly. Řada žáků prý není z domova zvyklá na pevný a pravidelný řád. Svou roli v tom hrají již tolikrát zmiňovaný čas rodičů a komunikace s dětmi. Poukazovali třeba na slabou účast zákonných zástupců na třídních schůzkách. Shodují se také na tom, že se tento problém může negativně odrazit při vykonávání budoucího povolání.

Probrána byla samozřejmě i otázka zkušeností se sociálně patologickými jevy a jejich výskytem na daných školách. Co se týká současného stavu, kromě drobných kázeňských prohřešků (neplnění úkolů, vyrušování ve vyučování, pozdní příchody, dohadování v kolektivu), neřeší údajně momentálně nic vážnějšího. Pokud se vyskytnou náznaky počínající šikany či jiného patologického jevu, jsou řešeny již v počátcích. Především díky kvalitním preventivním programům. Někteří z dotazovaných pedagogů působí ve škole jako školní metodici prevence. Poukazují pouze na fakt, že stále více žáků má zkušenost s kouřením a alkoholem. Bohužel již na základní škole. A to i přesto, že jsou žáci často informováni o riziku užívání návykových látek.

Samí pedagogové hodnotí klima na svých školách jako pozitivní a podnětné. Cítí se v něm dobře, mají dobré vztahy s kolegy a chodí do školy rádi. Jejich vztah k žákům je kladný a osobně se s vyloženě negativním přístupem ze strany žáků ani studentů nesetkali. Snaží se k nim přistupovat individuálně a debatovat s nimi nejen na téma

mezilidských vztahů, což by mělo pomoci odhalit konkrétní nesnáze a případně je okamžitě řešit.

Stejně jako mezi žáky tak i mezi pedagogy jsem se nesečkala jen s 100% spokojeností. Odpovídali i učitelé, kteří mají pocit, že je potřeba provést určité změny ve škole v oblasti mezilidských vztahů. Domnívají se, že prevence sociálně patologických jevů není dostačující a že žáci a studenti nejsou o této problematice dobře informováni. Příčinu nespátřují jen v přístupu školy nebo kolegů, ale spíše v neochotě žáků zajímat se o něco nového a hledat si samostatně ke konkrétní problematice informace např. v literatuře.

Názor pedagogů jistě není zanedbatelný. Přestože většina práce je věnována žákům, osobnost učitele má své nezastupitelné místo. Je jedním z faktorů, které se podílí na spoluvytváření klima školy a třídy. Kantor svým přístupem, názory, postoji a vztahem k dětem rozhoduje o kvalitě tohoto klimatu. Zmiňuji to především vzhledem k předchozí kapitole. Mnohdy sami figurují jako oběti v případech násilí, agresivity, šikany. Díky kyberšikaně se s tímto problémem setkáváme čím dál více.

5. Praktická část

5.1 Cíl průzkumu

Práce byla zaměřena na současný stav a kvalitu vrstevnických vztahů, popř. výskyt sociálně patologických jevů a kvalitu klima na dotazovaných školách. V teoretické části jsme se zabývali objasněním základních pojmů, které s daným tématem úzce souvisí a přináší čtenářům teoretické poznatky.

Cílem práce bylo potvrdit či vyvrátit domněnku, že chování dětí a mládeže je největší měrou ovlivněno dobou, ve které žijeme. Díky použitým metodám bylo možné zjistit, které faktory působí na vznik, kvalitu a fungování vztahů mezi vrstevníky. V práci bylo ověřeno, zda a s jakými společensky nežádoucími jevy mají žáci zkušenosti, jak dalece se na toto téma na školách diskutuje a jaká je případně prevence a řešení. Zároveň šlo v práci o zjištění, jak tato fakta ovlivňují klima třídy, školy a jaké klima na školách ve skutečnosti je.

Práce mi pomohla potvrdit domněnku, že více než 60% žáků je se vztahy na jejich škole spokojena.

Hypotézy:

Hypotéza 1. Domnívám se, že chování dětí a mládeže, stejně jako schopnost navazovat kvalitní vztahy (nejen vrstevnické) jsou ovlivněny dobou, ve které žijeme a výchovou.

Hypotéza 2. Předpokládám, že se vztahy s vrstevníky mění s věkem.

Hypotéza 3. Očekávám na vybraných školách pozitivní a podnětné klima školy.

Hypotéza 4. Myslím si, že pokud by žáci či pedagogové měli zkušenosti se sociálně patologickými jevy, budou nejčastěji zmiňovanými šikana, agrese a drogy.

5.2 Metody průzkumu

Metody, které byly zvoleny v této práci, měli napomoci dosáhnout stanoveného cíle a potvrdit či vyvrátit výše uvedené předpoklady. Použity byly metody, které se běžně využívají v psychologii, sociologii i pedagogice.

1. Nestandardizovaný rozhovor

- rozhovor jsem vedla s žáky (nejen s žáky vybraných škol) i s pedagogy
- zúčastnilo se ho průběžně cca 15 osob
- v rozhovoru byly použity přibližně stejné otázky jako v dotazníku
- výhodou rozhovoru byla možnost reagovat na odpovědi a případně ujasnit respondentům otázky
- díky rozhovoru jsem získala další podnětné informace, které mou práci obohatily a přispěly k potvrzení či vyvrácení výše uvedených hypotéz

2. Strukturovaný dotazník

Dotazník jsem rozdělila na dvě části. **I. část** byla zaměřena na obecný přehled o klimatu, atmosféře, vztazích. V **II. části** jsem se více věnovala sociálně patologickým jevům a na konci měli respondenti možnost vyjádřit se k případným změnám, které by v rámci školy nebo třídy uvítali. Dotazník byl vytvořený zvlášť pro žáky základní školy, střední školy, odborného učiliště a zvlášť pro pedagogy. Každý dotazník obsahoval 21-22 polootevřených otázek.

I. část dávala možnost zvolit odpověď:

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

II. část umožňovala vybrat z odpovědí:

- a) Ano
- b) Někdy (pouze u otázky č. 10)
- c) Ne

V dotazníku pro pedagogy byla v části II. kombinace obou variant.

Respondenti byli na začátku každého dotazníku seznámeni s jeho obsahem, cílem a byli ubezpečeni o plné anonymitě. Vzory dotazníku budou k dispozici v příloze č. 4.

Celkem jsem rozdala 240 dotazníků (60 ZŠ, 60 SŠ, 60 SOU, 60 pedagogický sbor). Návratnost vyplněných dotazníků byla téměř 63%.

5.3 Popis respondentů

Průzkumu se zúčastnily celkem tři školy ze šesti oslovených. Základní škola 28. října, Střední zdravotnická škola a Střední odborné učiliště Dubno. Uvedené školy se nacházejí v okresním městě Příbram, ve středočeském kraji. Celkem dotazníků vyplnilo 149 respondentů. Z toho žáků bylo 117 a pedagogů 32.

Základní škola:

5. třída – 16 žáků (9 žáků + 7 žákyň)

9. třída – 18 žáků (9žáků + 9 žáků)

Celkem: 34 žáků

Pedagogů – 10 (9 žen, 1 muž)

Střední zdravotnická škola:

I. ročník – 21 žáků (5 žáků + 16 žaček)

IV. ročník – 16 žaček

Celkem: 37 žáků

Pedagogů – 11 (9 žen, 2 muži)

Střední odborné učiliště:

I. ročník – 28 žáků

III. ročník – 18 žáků

Celkem: 46 žáků

Pedagogů – 11 (7 žen, 4 muži)

Záměrně jsem vybírala žáky na začátku a na konci studia, abych mohla porovnat, jak se mnění postojů, názorů a vrstevnické vztahy s věkem a v průběhu studia. Průzkum probíhal v rozmezí dvou měsíců, prosince a ledna.

5.4 Interpretace výsledků

Cílem průzkumu bylo zjistit skutečný stav vrstevnických vztahů ve škole a jejich vliv na klima školy. Rozhodující byla kvalita.

Podařilo se mi zjistit, že vztahy na školách jsou samotnými žáky hodnoceny převážně kladně. To samé platí o vztazích mezi nimi a pedagogy. 79% žáků vnímá školní klima pozitivně a ve škole se cítí dobře. Pouze 14% z celkového počtu žáků se vztahy spokojeno nebylo a dokonce zvažovalo přestup na jinou školu.

Díky dotazníkům a rozhovorům se mi podařilo zjistit, zda a s jakými sociálně patologickými jevy mají žáci a kantoři zkušenosti. Z průzkumu vyplynulo, že většina žáků, ví co výraz „sociálně patologické jevy“ znamená a že se s nimi již setkali. Nejčastěji jmenovali šikanu, agresivitu, násilí a drogy. Na dotaz, zda ve škole o těchto tématech diskutují, odpovídalo 79% žáků základní školy „Ano“ a 65% žáků střední školy a učiliště „Ne“. 94% kantorů se ale domnívá, že žáci jsou o problematice těchto jevů dobře informováni.

Pozitivní bylo zjištění, že žáci v 95% vědí, co by měli udělat v případě, že by někdo ze spolužáků ubližoval jim nebo druhým a 52% ví, na koho se mohou osobně či telefonicky obrátit. Většina uváděla linku důvěry nebo schránku důvěry v jejich škole. Podařilo se mi také zjistit, že 81% má ve škole někoho, komu se může svěřit, pokud má nějaký problém. Kromě kamarádů, kamarádek často žáci uváděli svého třídního učitele a školního psychologa.

Dotazník pro pedagogy mi pomohl potvrdit domněnku, že vrstevnické vztahy jsou ovlivněny výchovou a dobou. 59% pedagogů se domnívá, že rodiče se svým dětem dostatečně nevěnují. Menší rozpor nastal v odpovědích na otázku č. 2 „Na škole je celkově dobrá atmosféra“, na kterou odpovědělo kladně 97% kantorů, a otázkou č. 11 „Cítím potřebu změny ve škole, především v oblasti mezilidských vztahů, spoluvytvářející klima“, kde kladně odpovědělo 40%.

Poslední dotaz dával respondentům možnost vyjádřit své přání „Co by rádi ve škole změnili“. Na tuto otázku odpovědělo nakonec 44% všech dotazovaných. Většina odpovědí směřovala k uspořádání třídy, k modernějšímu vybavení, k úpravě hřiště a na Střední zdravotnické škole si žáci stěžovali na zimu v budově a ve třídách, která je trápí v zimě i v létě. Při vyhodnocení dotazníků jsem se setkala i s nezodpovězenými otázkami, což se více objevovalo u žáků ze středního odborného učiliště.

Vyhodnocení dotazníků pro střední školu a střední odborné učiliště:

Žák – 61%

Žákyně – 39%

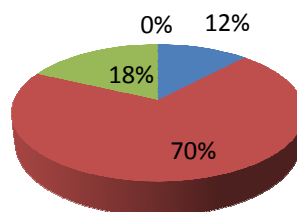
Ročník: I. – 59%, III. – 22%, IV. – 19%

I. část

1. Studium mě baví

a) Rozhodně ano	10
b) Spíše ano	58
c) Spíše ne	18
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 83

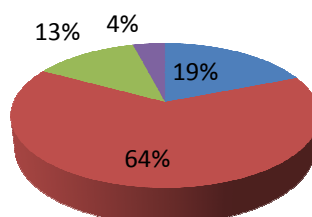
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Z odpovědí na první otázku vyplývá, že převážnou část žáků studium baví. Ti kteří odpovídali negativně, shledávají problém v obtížnosti učiva.

2. Ve škole se cítím dobře

a) Rozhodně ano	16
b) Spíše ano	56
c) Spíše ne	11
d) Rozhodně ne	4

Celkem: 83

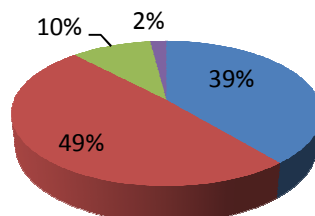
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

V součtu se 72% žáků cítí ve škole dobře. 15% žáků mělo určité výhrady. jednalo se převážně o žáky posledních ročníků. Co je k tomu vede, se ale nevyjádřili.

3. Ve škole (třídě) je dobrá atmosféra

a) Rozhodně ano	32
b) Spíše ano	41
c) Spíše ne	8
d) Rozhodně ne	2

Celkem : 83

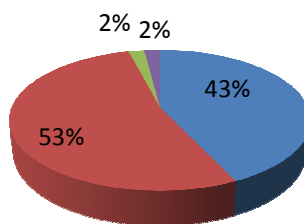
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

73% žáků vnímá atmosféru školy (třídy) pozitivně. Z 12% nespokojených žáků odpověděl jen 1 žák. Uvedl, že neví, co ho k tomuto pocitu vede.

4. Se spolužáky vycházím dobře

a) Rozhodně ano	35
b) Spíše ano	44
c) Spíše ne	2
d) Rozhodně ne	2

Celkem: 83

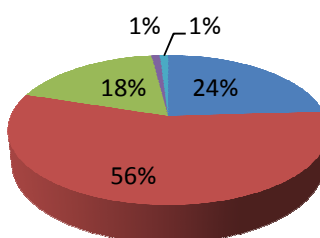
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Dle 79% kladných odpovědí lze usuzovat, že vztahy mezi žáky jsou bez větších problémů. 4% žáků s ostatními díky názorové odlišnosti.

5. Na škole platí férová pravidla

a) Rozhodně ano	20
b) Spíše ano	46
c) Spíše ne	15
d) Rozhodně ne	1
e) Neodpovědělo	1

Celkem: 83

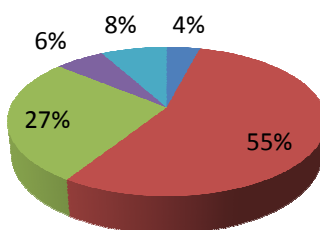
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne
- e) Neodpovědělo

66% žáků se domnívá, že pravidla na škole jsou spravedlivá ke všem. 19% má opačný názor a shodují se, že rozhoduje oblíbenost u kantorů.

6. V naší škole se studenti podílejí na formulování pravidel

a) Rozhodně ano	3
b) Spíše ano	46
c) Spíše ne	22
d) Rozhodně ne	5
e) Neodpovědělo	7

Celkem: 83

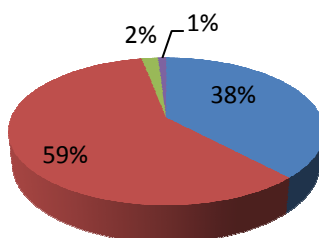
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne
- e) Neodpovědělo

Z celkového počtu žáků si 27% myslí, že pravidla si určují spíše učitelé tak, aby vyhovovala jim.

7. Ve třídě se k sobě chováme přátelsky

a) Rozhodně ano	31
b) Spíše ano	49
c) Spíše ne	2
d) Rozhodně ne	1

Celkem: 83

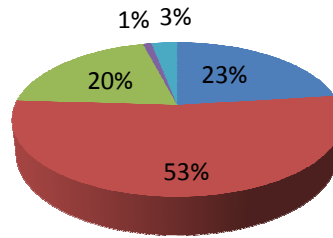

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Velmi pozitivní je, že v 80% žáci se k sobě žáci chovají přátelsky. 3% respondentů má opačný názor. Proč tomu tak je, nevedli.

8. Pokud někomu něco nejde, ostatní mu pomohou

a) Rozhodně ano	19
b) Spíše ano	44
c) Spíše ne	17
d) Rozhodně ne	1
e) Neodpovědělo	2

Celkem:	83

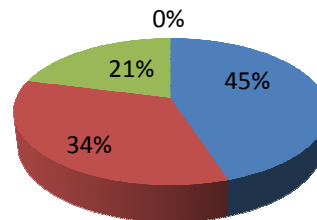

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne
- e) Neodpovědělo

62% respondentů nemá s pomocí spolužákům problém. Podle žáků, kteří odpovídali v 21% negativně, jde spíše o nedostatek času, než o nechuť pomoci druhým.

9. Pokud ve třídě o něčem debatujeme, řeknu bez obav svůj názor

a) Rozhodně ano	37
b) Spíše ano	28
c) Spíše ne	18
d) Rozhodně ne	0

Celkem:	83

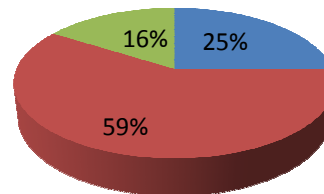

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Ze 79% pozitivních odpovědí vyplývá, že se žáci nebojí podělit se o svůj názor. Žáci, kteří v 18% odpovídali ne, navštěvuje odborné učiliště.

10. Se spolužáky se setkáváme i mimo školu

a) Ano	21
b) Někdy	49
c) Ne	13

Celkem:	83

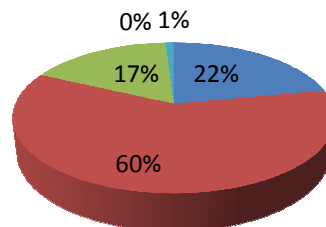

- a) Ano
- b) Někdy
- c) Ne

Žáci odpovídali v 21%, že se spolužáky setkávají často a rádi. 49% má tuto možnost pouze občas a jen s některými. 13% se nestýká se spolužáky vůbec, protože bydlí daleko.

11. Udržujeme přátelské vztahy i s ostatními žáky na škole

a) Rozhodně ano	18
b) Spíše ano	50
c) Spíše ne	14
d) Rozhodně ne	0
e) Neodpovědělo	1

Celkem:	78

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne
- e) Neodpovědělo

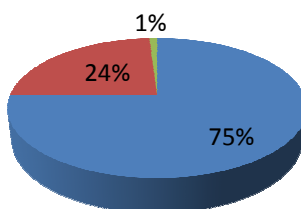
82% žáků se s ostatními setkávají většinou při praxi nebo při školních aktivitách. 17% uvedlo, že se s nimi ostatní žáci na škole nebaví

II. část

12. Pokud mám nějaký problém, mám ve škole někoho, komu se mohu svěřit

a) Ano	62
b) Ne	20
c) Neodpo vědělo	1

Celkem:	83

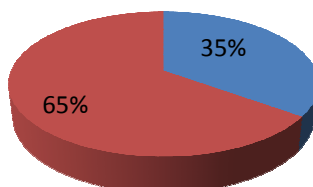

- a) Ano
- b) Ne
- c) Neodpovědělo

Z 62% žáků, kteří odpovídali ano, uváděli nejvíce spolužáka, učitele či školního psychologa. Ostatní hledají oporu převážně mimo školu (rodina, kamarádi).

13. Debatujeme ve třídě (o přestávce, ve vyučování) na téma šikana, drogy, agresivita

a) Ano	29
b) Ne	54

Celkem:	83

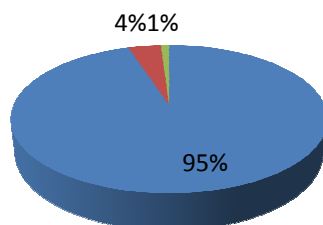

- a) Ano
- b) Ne

V případě této otázky bylo zjištěno, že pouze 29% respondentů na uvedená témata hovoří se spolužáky nebo kantory.

14. Víím, co si mám pod těmito pojmy představit

a) Ano	79
b) Ne	3
c) Neodpovědělo	1

Celkem:	83

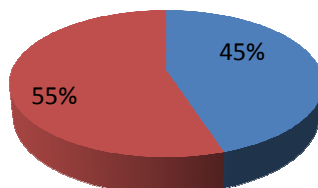

- a) Ano
- b) Ne
- c) Neodpovědělo

Přestože v otázce č. 13 odpověděla většina žáků, že na uvedená témata nedebatují, ví 95%, co zmiňované pojmy znamenají. 5% neví, což může mít souvislost právě s otázkou č. 13.

15. Osobně jsem se s těmito problémy setkal(a)

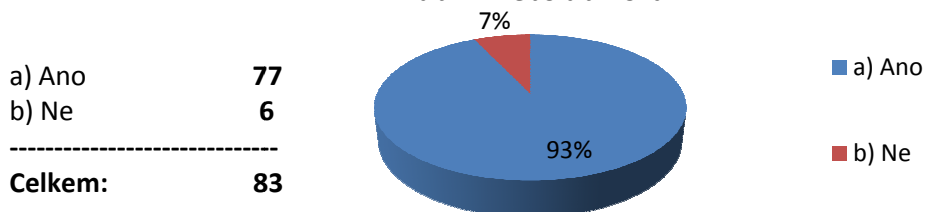
a) Ano	37
b) Ne	46

Celkem:	83

- a) Ano
- b) Ne

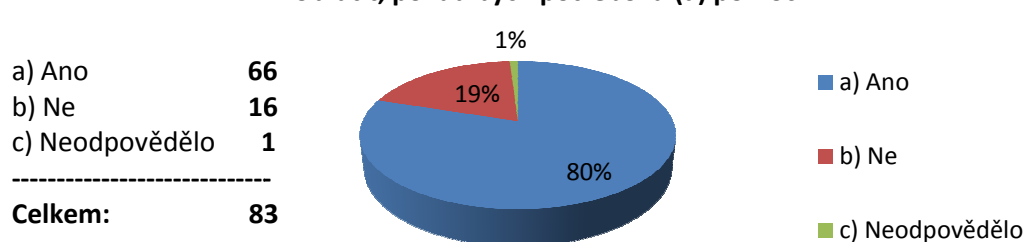
Ti žáci, kteří ve 45% odpověděli pozitivně, své zkušenosti blíže nespécifikovali. Nejčastěji jmenovali drogy, šikanu a agresivitu. 55% se s nimi nikdy neseťkalo.

16. Vím, co mám udělat, pokud by mě nebo druhým nějaký spolužák ublížil nebo ubližoval

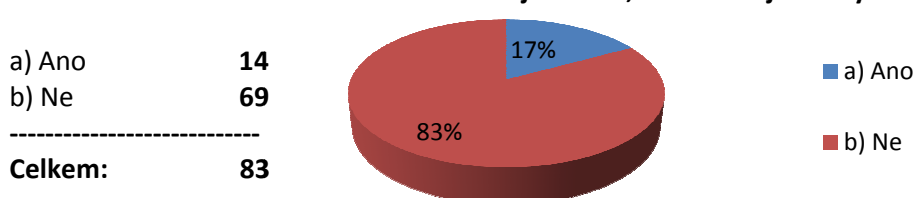
Většina z 93% žáků by problém nahlásila učitel. Někteří uváděli, že by agresorovi jeho chování oplátili. 6% neví, co by měli v takové situaci udělat.

17. Vím, kam a na koho se můžu anonymně (osobně, telefonicky,...) obrátit, pokud bych potřeboval(a) pomoc

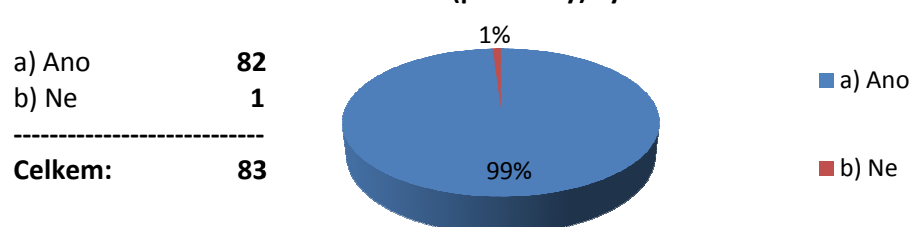
Z 80% uvedla většina žáků kontakt na Linku bezpečí nebo zmiňovali schránku důvěry. 19% není zanedbatelná část a bylo by dobré žáky o možnostech pomoci více informovat.

18. Ve škole nebo ve třídě je někdo, kdo ubližuje druhým

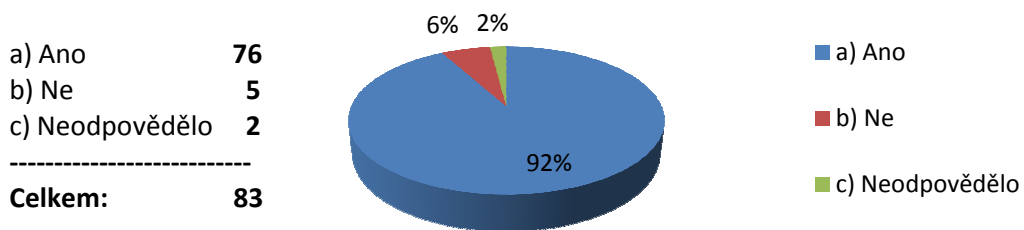
83% žáků neví o nikom, kdo by ubližoval jiným spolužákům. 17% z nich uvedlo, že někdo takový se ve škole objevuje, ale neurčili, o koho jde.

19. S učiteli (profesory) vycházím dobře

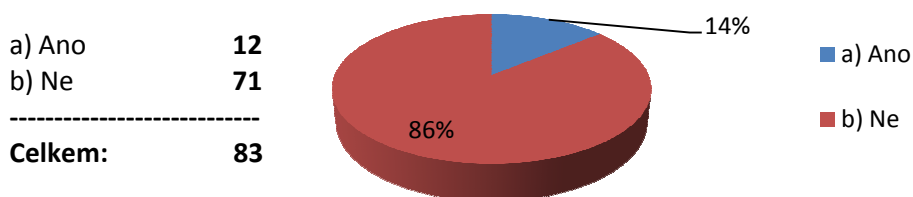
Podle 99% kladných odpovědí, lze usuzovat, že vztahy žák - učitel jsou v pořádku. Pouze 1% se vztahy spokojen není.

20. Ostatní mě berou takového (takovou) jaký (jaká) jsem

92% dotazovaných je přesvědčeno o tom, že spolužáci proti němu nemají žádné výhrady. 6% se domnívá, že spolužáci nějaké výhrady mají, ale neví jaké.

21. Rád(a) bych přestoupil(a) na jinou školu

Z 86% kladných odpovědí lze usuzovat na celkovou spokojenost ve škole. Ti, kteří ve 14% negativně, uváděli jako důvod náročnost studia.

22. Co bych rád(a) ve škole (třídě) změnil(a)

Na tuto otázku odpovědělo minimum dotazovaných žáků. Většinou by rádi změnili: výmalbu, výzdobu třídy a chodeb, hřiště, zimu, která je trápí ve třídě a ztěžuje jim učení. Žáci ze Střední zdravotnické školy by se rádi více zapojovali do mezinárodních projektů a pořádali akce pro veřejnost.

Vyhodnocení dotazníků pro základní školu

Žák – 56%

Žákyně – 44%

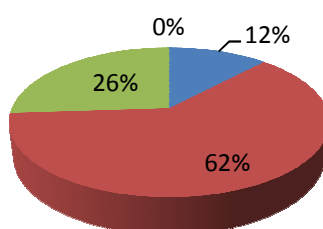
Třída: 5. – 47%, 9. – 53%

I. část

1. Chodí do školy rád(a)?

a) Rozhodně ano	4
b) Spíše ano	21
c) Spíše ne	9
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 34

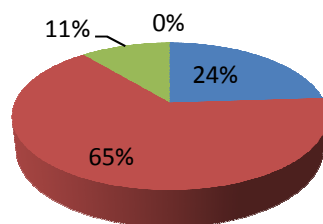
- a) Rozhodně
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

74% žáků chodí do školy rádo. 26% vyjádřilo negativní názor, protože je učení nebaví.

2. Cítíš se ve škole dobře?

a) Rozhodně ano	8
b) Spíše ano	22
c) Spíše ne	4
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 34

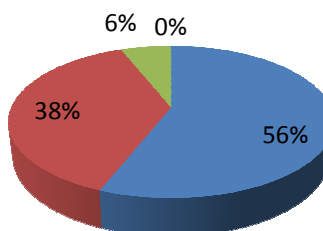
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Na škole se cítí dobře celkem 89% z dotazovaných žáků. 11% žáků má pocit opačný. Proč, žáci neuvedli.

3. Rozumíš si se spolužáky?

a) Rozhodně ano	19
b) Spíše ano	13
c) Spíše ne	2
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 34

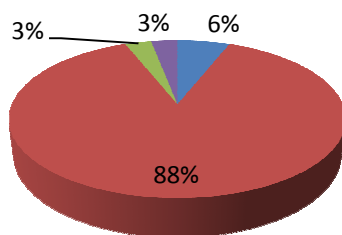
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Celkem 94% žáků si se spolužáky rozumí a nemají mezi sebou konflikty. Pouze 6% otázku negovalo. Jednalo se o žáky 9. třídy.

4. Chováte se k sobě ve třídě přátelsky?

a) Rozhodně ano	2
b) Spíše ano	30
c) Spíše ne	1
d) Rozhodně ne	1

Celkem: 34

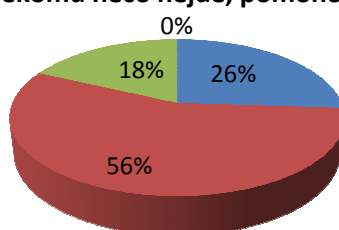
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Respondenti mají v 94% mezi sebou přátelské vztahy. V 6% mají žáci pocit, že vztahy nejsou zcela v pořádku. Opět se jednalo o žáky 9. třídy.

5. Když někomu něco nejde, pomohou mu ostatní?

a) Rozhodně ano	9
b) Spíše ano	19
c) Spíše ne	6
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 34

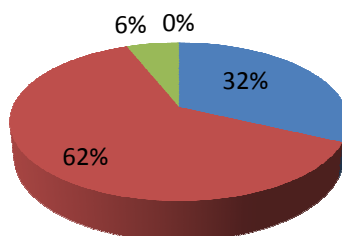
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

82% žáků je ochotno spolužákovi pomoci, pokud si s něčím neví rady nebo něčemu nerozumí 18% se domnívá, že pomoc s učivem je záležitostí pedagogů

6. Když o něčem debatujete, řekneš bez obav svůj názor?

a) Rozhodně ano	11
b) Spíše ano	21
c) Spíše ne	2
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 34

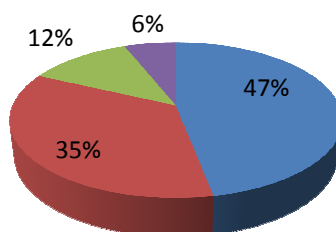
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Podobně jako na střední škole a učilišti jsou i žáci na základní škole většinou říci bez obav svůj názor. Celkem 94%. V 6% žáci vyčkají raději na názor většiny.

7. Setkáváš se se spolužáky i mimo školu?

a) Rozhodně ano	27
b) Spíše ano	12
c) Spíše ne	4
d) Rozhodně ne	2

Celkem: 34

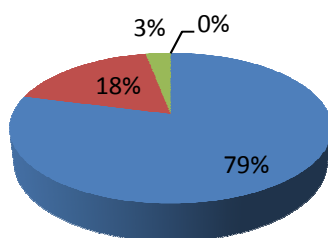

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

V 85% se žáci rádi a často setkávají se svými spolužáky. Mají mezi nimi dobré kamarády. V 18% žáci raději tráví volný čas doma.

8. Má u vás ve třídě každý nějakého kamaráda?

a) Rozhodně ano	27
b) Spíše ano	12
c) Spíše ne	1
d) Rozhodně ne	0

Celkem:	34

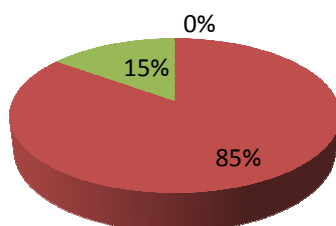
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

97% dětí má ve své třídě dobrého kamaráda. Pouze 3% žáků, si myslí, že spolužáci žádného kamaráda nemají.

II. část

10. Posmívají se Ti ostatní, když na otázku paní učitelky odpovíš špatně nebo něco nevíš?

a) Ano	0
b) Někdy	29
c) Ne	5

Celkem:	34

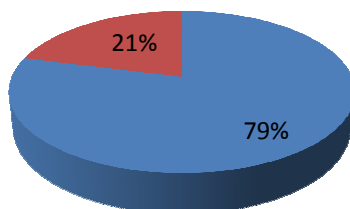

- a) Ano
- b) Někdy
- c) Ne

V 85% žáci uvedli, že se jim spolužáci posmívají. Záleží prý ale na tom, co konkrétního neví. Pozitivní je zcela jistě 15% odpověď NE.

11. Debatujete ve třídě (o přestávkách, ve vyučování) na téma šikana, drogy, agresivita?

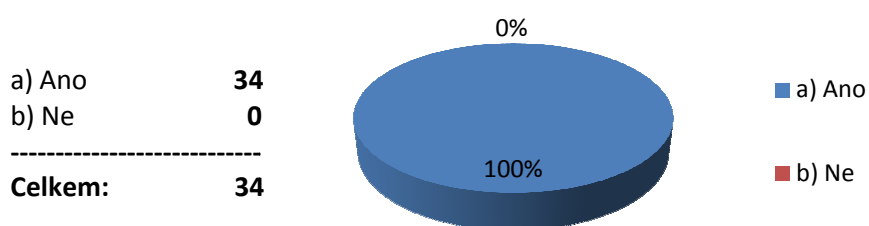
a) Ano	27
b) Ne	7

Celkem:	34

- a) Ano
- b) Ne

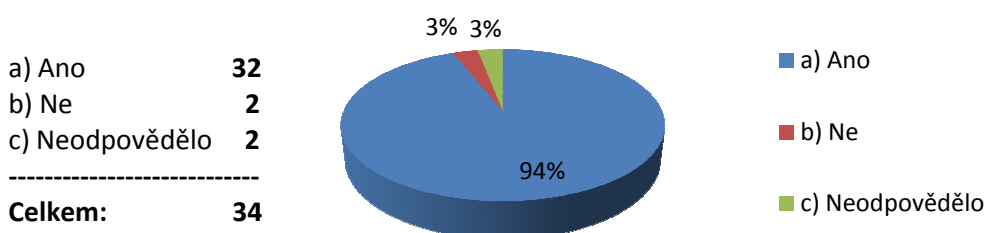
Oproti střední škole a odborném učilišti debatují žáci základní školy o uvedených tématech v celých 79%. Což je pro ně určitě velice přínosné.

12. Víš, co si máš pod těmito pojmy představit?

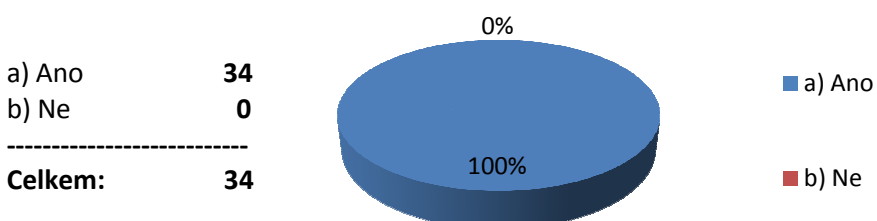
Celých 100% dotazovaných dětí ví, co výše uvedené pojmy znamenají.

13. Pokud máš nějaké problémy, můžeš se ve škole někomu svěřit?

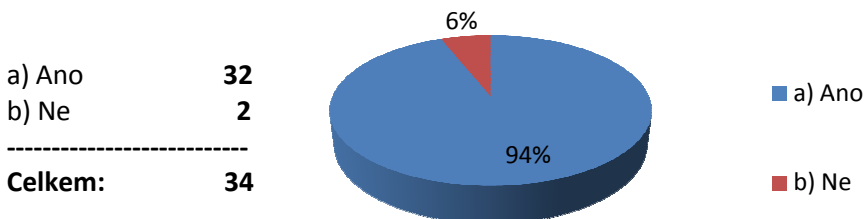
94% žáků má možnost se svěřit, pokud je něco trápí. Většinou zmiňovali kamarády, učitele, školního poradce nebo školního psychologa.

14. Víš, co bys udělal(a), kdyby Ti nějaký spolužák ve škole ublížil nebo ubližoval

Celých 100% dotazovaných ví, jak by se měli zachovat v případě, že by jim někdo ubližoval. Téměř všichni uváděli, že by problém ohlásili třídnímu učiteli nebo doma rodičům.

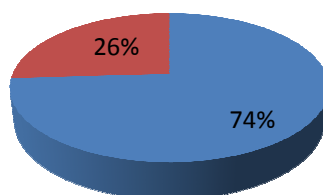
15. Víš kam nebo na koho se můžeš anonymně (osobně, telefonicky) obrátit, pokud by si potřeboval(a) pomoc?

Žáci, kteří v 94% odpověděli ANO nejčastěji jmenovali Linku bezpečí nebo schránku důvěry.

16. Je ve třídě (škole) někdo, koho se bojíš?

a) Ano	9
b) Ne	25

Celkem:	34

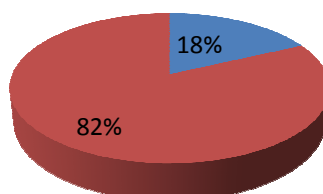

■ a) Ano
■ b) Ne

74% žáků se ve škole nikoho nebojí. V 26% mají žáci strach z určité osoby. Bohužel nevedli, o koho se jedná.

17. Je ve třídě (škole) někdo, kdo ubližuje druhým?

a) Ano	6
b) Ne	28

Celkem:	34

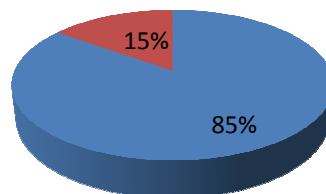

■ a) Ano
■ b) Ne

82% dotazovaných žáků odpovědělo, že o nikom takovém nevědí. Protože i v případě této otázky se podobně jako u otázky č. 16 objevily odpovědi ANO, bylo by jistě přínosné se jim více věnovat a zjistit od žáků bližší informace.

18. Berou Tě spolužáci takového (takovou) jaký (jaká) jsi?

a) Ano	29
b) Ne	5

Celkem:	34

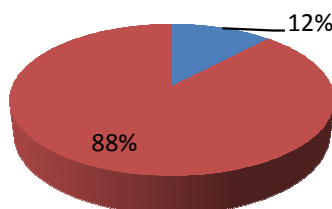

■ a) Ano
■ b) Ne

Ti žáci, kteří odpovídali v 85% ANO, jsou přesvědčeni, že proti nim nemají spolužáci žádné větší výhrady. 15% žáků má opačný pocit, ale proč tomu tak je, nevedli.

19. Chtěl(a) bys přestoupit na jinou školu?

a) Ano	4
b) Ne	30

Celkem:	34

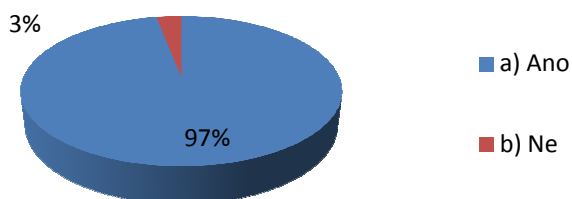
■ a) Ano
■ b) Ne

88% žáků přestup na jinou školu nezvažuje. 12% by na jinou školu rádo přestoupilo. Důvod je - vzdálenost od bydliště. Rádi by chodili do školy poblíž domova.

20. Vycházíš dobře s učiteli?

a) Ano	33
b) Ne	1

Celkem:	34

Dobrý vztah s pedagogy má 97% žáků. Ve 3% bylo uvedeno, že s některými učiteli ne vychází. Důvod uveden nebyl.

21. Co bys rád(a) ve škole, ve třídě změnil(a)?

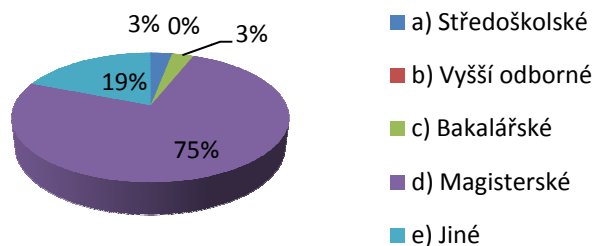
Na tuto otázku odpovědělo minimum žáků. Podobně jako žáci střední školy a odborného učiliště se vyjadřovali k vnitřnímu vybavení tříd a školy.

Vyhodnocení dotazníků pro pedagogy

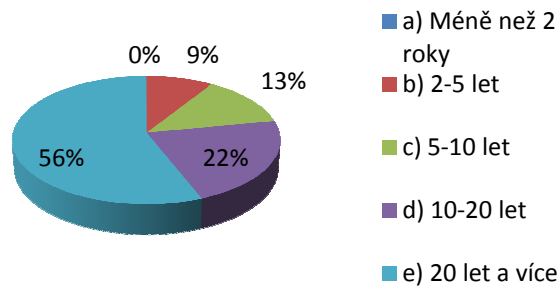
Muž – 22%

Žena – 78%

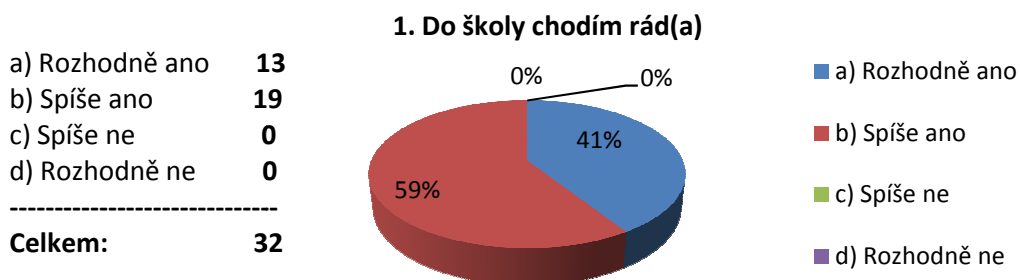
Vzdělání

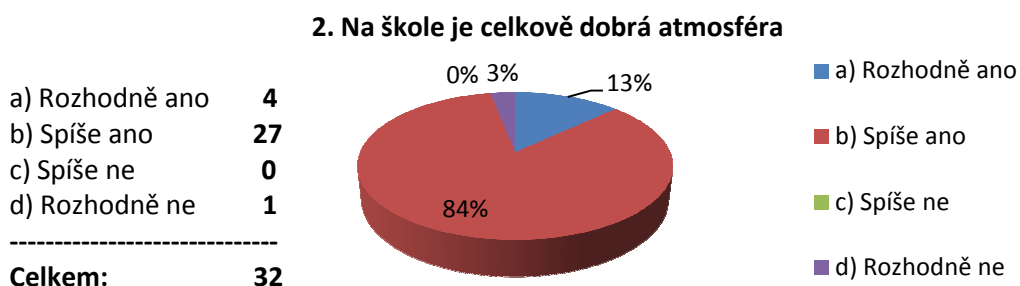
Délka praxe

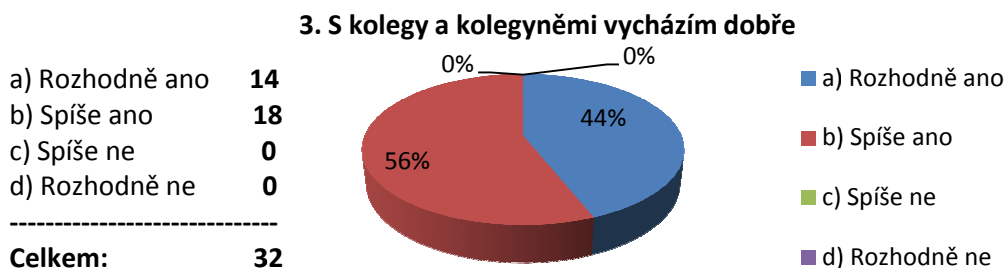
I. část

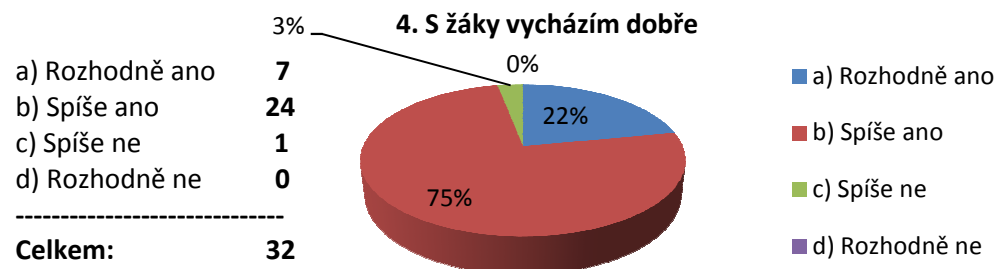
Velice pozitivní je, že ze všech dotazovaných pedagogů chodí 100% rádo do školy.

97% pedagogů hodnotí atmosféru na škole pozitivně. Negativně byla atmosféra zhonocena ve 3%. Proč tomu tak je, odpovídající nevedl(a).

V případě této otázky opět odpovědělo 100% respondentů ANO. Vzájemné vztahy vnímají pozitivně.

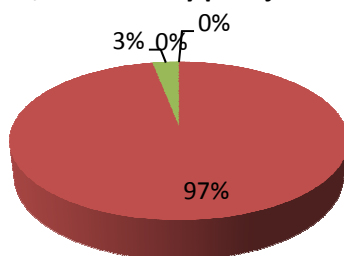

Dobré vztahy s žáky uvádí 97% kantorů. Pouze 3% (1 pedagog) s žáky příliš nevychází.

5. Myslím, že mezi žáky panují dobré vztahy

a) Rozhodně ano	0
b) Spíše ano	31
c) Spíše ne	1
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 32

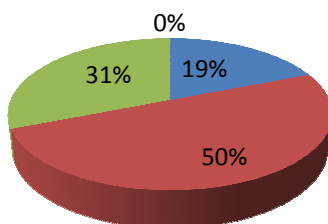
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

97% dotazovaných pedagogů si myslí, že vztahy mezi žáky jsou dobré. 3% tento názor nezastává. Blížší vyjádření nebylo uvedeno.

6. Žáci na naší škole se podílejí na formulování pravidel

a) Rozhodně ano	6
b) Spíše ano	16
c) Spíše ne	10
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 32

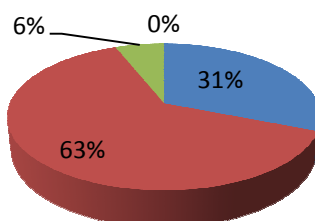
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

U této otázky se názory lišily. Zatím co 81% se domnívá, že žáci tu možnost mají, 19% tento názor nesdílí. Bohužel ani u této otázky nebylo blíže uvedeno, proč to tak je.

7. Na naší škole platí férová pravidla

a) Rozhodně ano	10
b) Spíše ano	20
c) Spíše ne	2
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 32

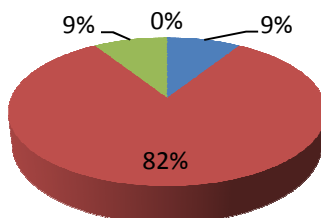
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Převážná část, tedy 97% kantorů se domnívá, pravidla na jejich škole jsou spravedlivá k žákům i pedagogům. 6% pedagogů má opačný názor.

8. Jsem přesvědčen(a), že žáci jsou jeden druhému ochotni pomoci

a) Rozhodně ano	3
b) Spíše ano	26
c) Spíše ne	3
d) Rozhodně ne	0

Celkem: 32

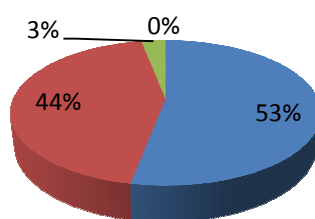

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

O tom, že jsou si žáci ochotni pomoci je přesvědčeno 91% dotazovaných pedagogů. V 9% o tom přesvědčeni nejsou. Domnívají se, že se každý žák raději stará sám o sebe.

9. K žákům přistupuji individuálně

a) Rozhodně ano	17
b) Spíše ano	14
c) Spíše ne	1
d) Rozhodně ne	0

Celkem:	32

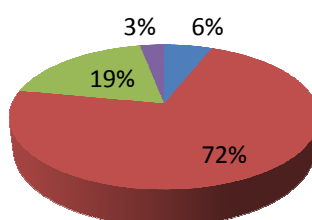

■ a) Rozhodně ano
■ b) Spíše ano
■ c) Spíše ne
■ d) Rozhodně ne

Individuální přístup k žákům volí 97% kantorů. Zbývající část, 3% přistupuje ke všem žákům stejně.

10. Jsem přesvědčen(a), že žáci chodí do školy rádi

a) Rozhodně ano	2
b) Spíše ano	23
c) Spíše ne	6
d) Rozhodně ne	1

Celkem:	32

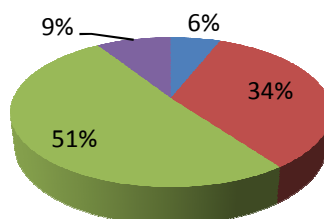
■ a) Rozhodně ano
■ b) Spíše ano
■ c) Spíše ne
■ d) Rozhodně ne

O tom, že žáci navštěvují školu rádi, je přesvědčeno 91% pedagogů. Názor, že většina žáků není zvyklá na pravidelný režim a proto chodí do školy neradi, zastává 9% pedagogů.

II. část

11. Cítím potřebu změny ve škole, především v oblasti mezilidských vztahů spoluvytvářejících sociální klima

a) Rozhodně ano	2
b) Spíše ano	11
c) Spíše ne	16
d) Rozhodně ne	3

Celkem:	32

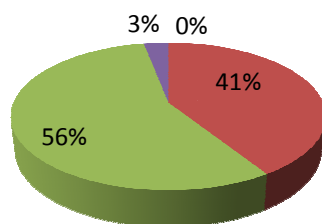
■ a) Rozhodně ano
■ b) Spíše ano
■ c) Spíše ne
■ d) Rozhodně ne

Potřebu změny v oblasti mezilidských vztahů pociťuje 40% respondentů. Konkrétní důvod nebyl uveden. S tím jak to je, je spokojeno 60% respondentů.

12. Domnívám se, že se rodiče o své děti zajímají dostatečně

a) Rozhodně ano	0
b) Spíše ano	13
c) Spíše ne	18
d) Rozhodně ne	1

Celkem: **32**

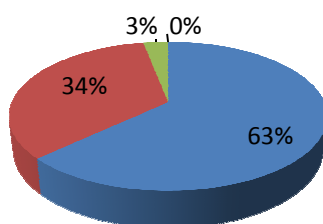
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

O tom, že se rodiče dostatečně zajímají o děti, se domnívá 41%. 59% kantorů se domnívá, že zájem ze strany rodičů není dostatečný.

13. Domnívám se, že výchova má významný vliv na formování vrstevnických vztahů

a) Rozhodně ano	20
b) Spíše ano	11
c) Spíše ne	1
d) Rozhodně ne	0

Celkem: **32**

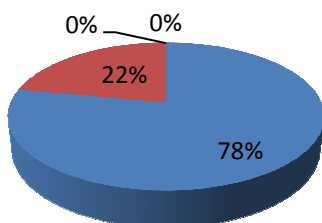
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Výchovu jako významný faktor při formování vrstevnických vztahů označilo 97% pedagogů. Pouze 3% procenta takto výchovu nevnímají.

14. Domnívám se, že vztahy mezi dětmi (mládeží) ovlivňuje také doba, ve které žijeme

a) Rozhodně ano	25
b) Spíše ano	7
c) Spíše ne	0
d) Rozhodně ne	0

Celkem: **32**

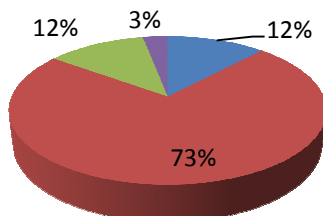
- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Podle 100% pedagogů hraje dnešní doba velkou roli v případě vztahů mezi dětmi a mládeží.

15. Prohřešky žáků jsou všemi vyučujícími hodnoceny podle stejných měřítek

a) Rozhodně ano	4
b) Spíše ano	23
c) Spíše ne	4
d) Rozhodně ne	1

Celkem: **32**

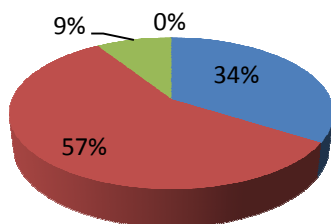

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Stejná měřítko pro výběr trestů u prohřešků svých žáků uplatňuje 85% pedagogů. Podle 15% jde o individuální proces.

16. Domnívám se, že prevence sociálně patologických jevů je na naší škole dostačující

a) Rozhodně ano	11
b) Spíše ano	18
c) Spíše ne	3
d) Rozhodně ne	0

Celkem:	32

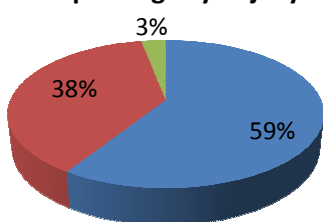

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

Školní prevenci proti nežádoucím sociálním jevům považuje za dostatečnou 91% pedagogů. 9% se domnívá, že tato prevence není dostatečná, ale neuvedli, z čeho tento pocit pramení.

17. Se sociálně patologickými jevy mám určité zkušenosti

a) Ano	19
b) Ne	12
c) Neodpovědělo	1

Celkem:	32

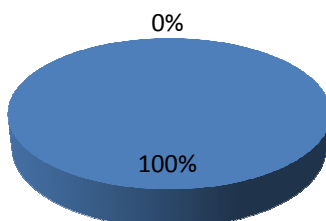

- a) Ano
- b) Ne
- c) Neodpovědělo

Zkušenost se sociálně patologickými jevy potvrdilo 97% pedagogů. Nejčastěji zmiňovanými byly drogy, agresivita a šikana.

18. S žáky debatujeme o problémech týkajících se mezilidských vztahů

a) Ano	32
b) Ne	0

Celkem:	32

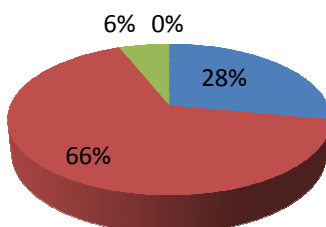

- a) Ano
- b) Ne

Téma mezilidských vztahů ve svých hodinách zmiňuje celých 100% dotazovaných pedagogů.

19. Domnívám se, že žáci jsou dobře informováni o problematice sociálně patologických jevů

a) Rozhodně ano	9
b) Spíše ano	21
c) Spíše ne	2
d) Rozhodně ne	0

Celkem:	32

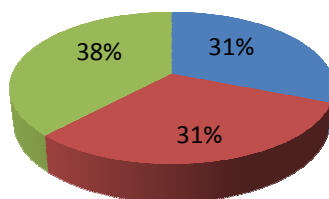

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Rozhodně ne

94% pedagogů se domnívá, že žáci jsou o zmiňované problematice dostatečně informováni. O tom, že žáci by se o tuto problematiku měli zajímat více je přesvědčeno 6% pedagogů.

20. Slyšel(a) jsem o projektech MŠMT (popř. EU), které se zabývají řešením vrstevnických vztahů

a) Ano	10
b) Ne	10
c) Neodpovědělo	12

Celkem:	32

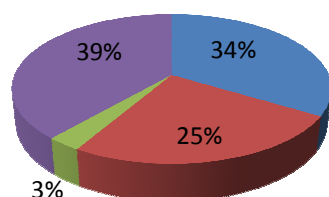

■ a) Ano
■ b) Ne
■ c) Neodpovědělo

Přestože školy, se kterými jsem měla možnost spolupracovat, jsou zapojeny do zmiňovaných projektů, odpovědělo 31% pedagogů, že o nich neslyšelo.

21. Naše škola je do takových projektů zapojena

a) Ano	11
b) Ne	8
c) Nevím	1
d) Neodpovědělo	12

Celkem:	32

■ a) Ano
■ b) Ne
■ c) Nevím
■ d) Neodpovědělo

Informace o tom, že je škola zapojena do projektů MŠMT (EU), ví 34% dotazovaných kantorů. 25% kantorů si myslí, že u nich na škole žádné projekty neprobíhají a 3% neví.

22. Co byste rád(a) na své škole změnil(a)

Na tuto otázku odpověděl pouze jeden ze všech dotazovaných pedagogů. Změna by se měla týkat především vybavení školy (změna některých prostor školy).

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku týkající se vrstevnických vztahů a jejich vlivu na celkové klima školy.

Práci jsem rozdělila na dvě části. Na část teoretickou a praktickou. Obě části se vzájemně doplňují a tvoří jedna druhé opěrný pilíř. Teoretická část je zaměřena převážně na souhrnný výklad informací, které jsem získala studiem odborné literatury, odborných studií a internetu. Tato část je rozdělena na několik kapitol. Soustředila jsem se v ní především na objasnění základních pojmů, které jsou s tématem úzce spjaty a dávají tak čtenáři možnost lépe problematiku pochopit. Vysvětlují např., co to vrstevnické vztahy jsou, mezi kým tyto vztahy vznikají, jaké faktory se na jejich utváření podílejí, zda a jak se vazby mění s věkem. Zároveň se v teoretické části objevují vlastní postřehy a názory respondentů. Věnuji se zde také sociálně patologickým jevům, které se mohou vyskytnout ve škole a mohou negativně poznamenat vztahy v kolektivu a tím i celkové klima školy.

Cílem praktické části bylo zjištění dat přímo od těch, jichž se toto téma dotýká nejvíce. Tedy dětí, mládeže a pedagogů. V praktické části jsem měla možnost si ověřit, jaké vztahy v současné době mezi mladými panují, jak se v kolektivu cítí, zda řeknou, svůj názor, jestli se jim ve škole líbí. Zjistila jsem pomocí dotazníků a především rozhovorů, že nejen na vybraných školách v našem městě jsou vztahy v pořádku. Zmiňované školy jsem si vybírala záměrně, protože v minulosti na těchto školách problémy se sociálně negativními jevy byly. Domnívám se, že zásluhou pozitivního přístupu ze strany kantorů a zapojením škol do vlastních projektů a projektů MŠMT se situace výrazně zlepšila.

Podářilo se mi potvrdit domněnku, že chování mladých lidí dnes velkou měrou ovlivňuje doba a také výchova. Žijeme v době, která je poznamenaná spěchem, stresem a nedostatkem času na sebe samé i na druhé. Dítě a mladý člověk nejčastěji přebírá vzorec chování od svých nejbližších. Pokud se tedy ve své rodině setkává s nezájmem, arogancí a s tím, že rodiče ostatní hodnotí podle sociálního statusu, je velmi pravděpodobné, že se dítě bude chovat podobně.

Nabízí se otázka: „Co mi práce dala?“ Dala mi možnost přiblížit se více mladým lidem. Alespoň částečně pochopit jejich mentalitu. Pochopila jsem jak je důležitá symbióza

mezi školním klimatem a vrstevnickými vztahy. Jak se tyto dva aspekty navzájem výrazně ovlivňují. Přispěla k tomu, že se budu více v tomto směru věnovat své dceři. Budu se větší měrou zajímat o to, s kým se kamarádí, jak se ve škole cítí, jak a s kým tráví volný čas. Do budoucna bych se ráda sociální pedagogice věnovala i v praxi a soustředila svou pozornost na některé ne zcela jednoznačné otázky, na které jsem při práci na tomto tématu narazila. Ráda bych se jimi zaobírala při dalším studiu a zpracování diplomové práce.

Školy, které se mnou na tomto tématu spolupracovaly, si vyžádaly zpětnou vazbu. Doufám, že jim tato zpráva pomůže ještě zlepšit situaci nebo alespoň udržet současný stav.

Na závěr bych ráda poznamenala, přestože je moje práce v rámci průzkumu orientována pouze na několik škol v našem městě, přála bych si, aby se stala impulsem pro odbornou i laickou veřejnost ve směru zájmu o vztahy a klima, jež panují na školách, které navštěvují jejich děti nebo v nich sami pracují.

Resumé

Bakalářská práce na téma „Vrstevnické vztahy – jejich vliv na celkové klima školy“ je zaměřena především, jak název napovídá, na vztahy mezi vrstevníky v kolektivu. Šlo o to zjistit, jestli a jak tyto vazby ovlivňují klima ve škole a zda jde o jednostranné nebo vzájemné ovlivňování.

Práce je rozdělena do dvou částí. Část praktická přináší obecné informace o problematice, vysvětluje základní pojmy a dotýká se i problematiky sociálně patologických jevů. Je rozdělena na jednotlivé kapitoly a podkapitoly. Zároveň v ní najdeme srovnání vztahů mezi vrstevníky na základní, střední škole a odborném učilišti. V závěru je dán prostor i pedagogům, kteří jsou taktéž důležitým činitelem z hlediska školního klimatu.

Cílem teoretické části bylo podpořit obecné informace z části praktické a získat podklady pro výše zmiňované srovnání. Díky dotazníkům a rozhovorům bylo možné zjistit názory žáků a pedagogů na současný stav vrstevnických vztahů a klimatu školy, kterou navštěvují. Přinesla také poznatky o tom, jak dalece se na vybraných školách vyskytují společensky nežádoucí jevy, do jaké míry jsou žáci o této problematice informováni a zda s nimi mají oni sami nějaké zkušenosti. Kantoři se mohli vyjádřit k prevenci a řešení.

Anotace

Práce je zaměřena na problematiku vrstevnických vztahů a na jejich vliv na celkové klima školy. Cílem práce bylo zjistit, zda a jak se tyto dva aspekty vzájemně ovlivňují či doplňují a jaké vztahy mezi vrstevníky panují v současné době.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Její nedílnou součástí je průzkum formou dotazníků a rozhovorů s jednotlivými aktéry školního klimatu. Zahrnuje také interpretaci výsledků.

Klíčová slova:

vztahy, vrstevník, škola, třída, klima, prostředí, výchova, šikana, agresivita, záškoláctví.

Abstract

My thesis is trying to analyze the subject of peer relationships and their influence on overall school climate. The aim of this essay was to determine whether and how do these two aspects interact and complement each other and what kind of relationship can nowadays be seen among peers.

The essay is divided into two parts: theoretical and practical. An integral part of this essay includes a study based on questionnaires and interviews with different individuals involved in the school atmosphere. It also includes a summary and an explanation of the results.

Keywords:

relationships, peer, school, class, climate, environment, education, bullying, aggressiveness, truancy.

Seznam odborných pramenů

1. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon)
2. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
3. Metodické doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č.j.: 21291/2010 – 28
4. Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č.j.: 14 423/99 – 22
5. Metodický pokyn MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j.: 10 194/2002 – 14
6. Čáp, J., Mareš, J. *Psychologie pro učitele*. Vydání 2., Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7367-273-1.
7. Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, ISBN 80-85931-79-6.
8. Grecmanová, H. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008, ISBN 978-80-7409-010-3.
9. Janošová, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, ISBN 978-80-247-2284-9-
10. Kolář, M. *Bolest šikanování*. Vydání 2., Praha: Portál 2005, ISBN 80-7367-014-3.
11. Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-383-3.
12. Kyricou, Ch. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7178-945-3.
13. Martínek, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing a.s., 2009, ISBN 978-80-247-2310-5.
14. Múhlpachr, P. *Kapitoly ze sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2003.
15. Pražská skupina školní etnografie. *Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0924-X.
16. Říčan, P., Janošová P. *Jak na šikanu*. Vydání 1., Praha: Grada Publishing a.s., 2010, ISBN 978-80-247-2991-6.

17. Sekot, A. *Aktuální problémy sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.
18. Smékal, V., Macek, P. *Utváření a vývoj osobnosti – psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Vydání 1., Brno: Barister&Principal, 2002, ISBN 80-85947-83-8.
19. Šebek, J. *Základy trestního práva*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010.
20. Vízdal, F. *Základy psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008.
21. Vízdal, F., Doňková, O., Novotný S. *Sociální psychologie I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009.
22. Výrost, J., Slaměník. I. *Sociální psychologie*. Vydání 2., Praha: Grada Publishing a.s., 2008, ISBN 978-80-247-1428-8.

Informace z internetu:

23. http://www.linkabezpeci.cz/data/articles/down_503.pdf
24. http://www.psychologie.nazory.cz/vyvojova_psychologie.htm
25. http://www.pedagog.ic.cz/kadlec_dok/soubory/5.-pred_soc_deti_a_mladez._-_prezen..doc
26. <http://tydenik-skolstvi.cz/archiv-cisel/2010/19/zdravotne-postizeni-a-znevychodneni-zaci-v-ceskem-skolstvi/>
27. <http://void.cz/cz/viod/realizovane-projekty/projekt-reseni-vrstevnickych-vztahu.html>
28. <http://5zs-pb.cz/userfiles/file/dokumenty/strategie%20MPP%2007-09.doc>
29. <http://i-noviny.cz/nazor/socialne-patologicke-jevum-je-treba-cilene-predchazet>
30. <http://icm.cz/primarni-prevence-charakteristika>
31. <http://msmt.cz>
32. <http://www.ceskenoviny.cz>
33. <http://zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevvyajejichprevence/za-vislosti/jakpredchazetvznikuzavislosti/31099.aspx>
34. <http://novinky.cz>
35. <http://azrodina.cz/1712-agresivita-deti>
36. http://is.muni.cz/th/189629/pdf_b/bakalarska.pdf
37. <http://www.wiki.rvp.cz>
38. <http://drnespor.eu/modlec.doc>
39. <http://substitucni-lecba.cz/prvni-priznaky-zavislosti>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro žáky střední školy a středního odborného učiliště

Příloha č. 2 – Dotazník pro žáky základní školy

Příloha č. 3 – Dotazník pro pedagogy

Příloha č. 1 – Dotazník pro SŠ a OUŠ

Milí žáci, miléžačky,

připravila jsem si pro Vás následující dotazník, který se stane cenným zdrojem informací pro mou Bakalářskou práci na téma Vrstevnické vztahy – jejich vliv na celkové klima školy. V tomto dotazníku můžete vyjádřit své názory např. na školu, třídu, spolužáky, vztahy, vyučování. Vyjadřujte pouze svůj názor, ať je jakýkoli.

Typy otázek, které jsou použity v dotazníku, jsou uzavřené (výběr vyhovující odpovědi) a polouzavřené (možnost rozepsat se). Pokud na některou otázku nechcete nebo neumíte odpovědět, přejděte klidně k další. Odpověď, která Vám nejvíce vyhovuje, zaškrtněte.

Dotazník je dobrovolný a zcela anonymní.

- *Žák*
- *Žákyně*

Ročník: a) *I.*

b) *III.*

c) *IV.*

I. část

1. Studium mě baví

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč? .....

2. Ve škole se cítím dobře

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

3. Ve škole (třídě) je dobrá atmosféra

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč? .....

.....

4. Se spolužáky vycházím dobře

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

5. Na škole platí férová pravidla

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

6. V naší škole se žáci podílí na formulování pravidel

a) *Rozhodně ano*

jak?

.....
b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

7. Ve třídě se k sobě chováme přátelsky

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

8. Pokud někomu něco nejde, ostatní mu pomohou

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

9. Pokud ve třídě o něčem debatujeme, řeknu bez obav svůj názor

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

10. Se spolužáky se setkávám i mimo školu

a) *Ano*

b) *Někdy*

c) *Ne*

proč?

.....

11. Udržujeme přátelské vztahy i s ostatními žáky na škole

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

II.část

12. Pokud mám nějaký problém, mám ve škole někoho, komu se mohu svěřit

a) *Ano*

koho?

.....

b) *Ne*

13. Debátujeme ve třídě (o přestávce, ve vyučování) na téma šikana, drogy, agresivita

a) *Ano*

b) *Ne*

14. Víím, co si mám pod těmito pojmy představit

a) *Ano*

b) *Ne*

15. Osobně jsem se s těmito problémy setkal(a)

a) *Ano*

kterými?

.....

b) *Ne*

16. Víím, co mám udělat, pokud by mě nebo druhým nějaký spolužák ublížil nebo ubližoval

a) *Ano*

co?

.....

b) *Ne*

17. **Vím kam a na koho se můžu anonymně (osobně, telefonicky) obrátit, pokud bych potřeboval(a) pomoc**

a) *Ano*

konkrétně:

.....

b) *Ne*

18. **Ve škole nebo ve třídě je někdo, kdo ubližuje druhým**

a) *Ano*

c) *Ne*

19. **S učiteli (profesory) vycházím dobře**

a) *Ano*

b) *Ne*

proč?

.....

20. **Ostatní mě berou takového (takovou) jaký (jaká) jsem**

a) *Ano*

c) *Ne*

21. **Rád(a) bych přestoupil(a) na jinou školu**

a) *Ano*

proč?

.....

b) *Ne*

22. **Co bych rád(a) ve škole, ve třídě změnil(a)**

.....

.....

.....

.....

Děkuji za vyplnění tohoto dotazníku!

Monika Kubátová

Příloha č. 2 – Dotazník pro žáky základní školy

Milá žákyně, milý žáku,

v tomto dotazníku můžeš vyjádřit své názory např. na školu, třídu, spolužáky, vztahy, vyučování. Vyjadřuj pouze svůj názor, ať je jakýkoli.

Dotazník není test – nemá správné ani špatné odpovědi. Je dobrovolný a zcela anonymní. Výsledky budou použity v Bakalářské práci na téma Vrstevnické vztahy – jejich vliv na celkové klima školy. Tvoje odpovědi mi pomohou zjistit, jakou školu, třídu by si přál/a, co se Ti líbí nebo nelíbí a co by jsi chtěl/a změnit.

Typy otázek, které jsou použity v dotazníku, jsou uzavřené (výběr vyhovující odpovědi) a polouzavřené (možnost rozepsat se). Pokud na některou otázku nechceš nebo neumíš odpovědět, přejdi klidně k další. Odpověď, která Ti nejvíce vyhovuje, zaškrtni.

- *Žák*
- *Žákyně*

Třída: a) 5.

b) 9.

I. část

1. Chodíš do školy rád(a)?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

2. Cítíš se ve škole dobře?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

3. Rozumíš si se spolužáky ve třídě?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

4. Chováte se k sobě ve třídě přátelsky?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

5. Když někomu něco nejde, pomohou mu ostatní?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

6. Když o něčem debatujete, řekneš bez obav svůj názor?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

7. Setkáváš se s spolužáky i mimo školu?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?

.....

8. Má u vás ve třídě každý nějakého kamaráda?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

9. Udržuje vaše třída přátelské vztahy i s ostatními spolužáky na škole?

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

II. část

10. Posmívají se Ti ostatní, když na otázku paní učitelky odpovíš špatně nebo něco nevíš?

a) *Ano*

b) *Někdy*

c) *Ne*

11. Debatujete ve třídě (o přestávkách, ve vyučování) na téma šikana, drogy, agresivita?

a) *Ano*

c) *Ne*

12. Víš, co si pod těmito pojmy představit?

a) *Ano*

b) *Ne*

13. Pokud máš nějaké problémy, můžeš se ve škole někomu svěřit?

a) *Ano*

komu?

.....

b) *Ne*

14. Víš, co by jsi udělal(a), kdyby Ti nějaký žák ve škole ublížil nebo ubližoval?

a) *Ano*

co?

.....

b) *Ne*

15. Víš kam nebo na koho se můžeš anonymně (osobně, telefonicky) obrátit, pokud by jsi potřeboval(a) pomoc?

a) *Ano*

konkrétně?.....

b) *Ne*

16. Je ve škole někdo, koho se bojíš?

a) *Ano*

b) *Ne*

17. Je ve třídě (škole) někdo, kdo ubližuje druhým?

a) *Ano*

b) *Ne*

18. Berou Tě spolužáci takového (takovou) jaký (jaká) jsi?

a) *Ano*

b) *Ne*

19. Chtěl(a) by jsi přestoupit na jinou školu?

a) *Ano*

proč?

.....

b) *Ne*

20. Vycházíš dobře s učiteli?

a) *Ano*

b) *Ne*

21. Co by jsi rád(a) ve škole, ve třídě změnil(a)?

.....

.....

.....

Děkuji za vyplnění dotazníku. 😊

Monika Kubátová

Příloha č. 3 – Dotazník pro pedagogy

Vážená paní učitelko (profesorko), vážený pane učiteli (profesore),
jmenuji se Monika Kubátová. Jsem studentka III. ročníku VŠ (obor Sociální pedagogika) v Brně na Univerzitě Tomáše Bati. Ráda bych Vás požádala o spolupráci na mé bakalářské práci s názvem „Vrstevnické vztahy – jejich vliv na celkové klima školy“. Její součástí je drobný sociologický průzkum. Cílem průzkumu je získat přehled o vztazích mezi dětmi, mládeží a pedagogy, o klimatu třídy, školy a o případném výskytu sociálně patologických jevů.

Dotazník je dobrovolný a zcela anonymní. Odpověď, která Vám bude nejvíce vyhovovat, prosím zaškrtněte.

Předem děkuji za spolupráci.

Pohlaví: a) *žena*

b) *muž*

Vzdělání: a) *středoškolské*

b) *vyšší odborné*

c) *bakalářské*

d) *magisterské*

e) *jiné: .....*

Praxe: a) *méně než 2 roky*

b) *2-5 let*

c) *5-10 let*

d) *10-20 let*

e) *20 let a více*

I. část

1. Do školy chodím rád(a)

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

2. Na škole je celkově dobrá atmosféra

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

3. S kolegy a kolegyněmi vycházím dobře

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

4. S žáky vycházím dobře

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

5. Myslím, že mezi žáky panují dobré vztahy

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

6. Žáci na naší škole podílejí na formulování pravidel

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

7. Na naší škole platí férová pravidla

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

8. Jsem přesvědčen(a), že žáci jsou jeden druhému ochotni pomoci (os. problém, učení,...)

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

9. K žákům přistupuji individuálně

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

10. Jsem přesvědčen(a), že žáci chodí do školy rádi

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

II. část

11. Cítím potřebu změny ve škole, především v oblasti mezilidských vztahů, spoluvytvářejících sociální klima

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

12. Domnívám se, že se rodiče o své děti (mládež) zajímají dostatečně

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

13. Domnívám se, že výchova má významný vliv na formování vrstevnických vztahů

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

14. Domnívám se, že vztahy mezi dětmi (mládeží) ovlivňuje také doba, ve které žijeme

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

15. Prohřešky žáků jsou všemi vyučujícími hodnoceny podle stejných měřítek

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

16. Domnívám se, že prevence sociálně patologických jevů je na naší škole dostačující

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

proč?.....

17. Se sociálně patologickými jevy mám určité zkušenosti

a) *Ano*

jaké?.....

b) *Ne*

18. S žáky debatujeme o problémech týkajících se mezilidských vztahů

a) *Ano*

b) *Ne*

proč?.....

19. Domnívám se, že žáci jsou dobře informováni o problematice sociálně patologických jevů

a) *Rozhodně ano*

b) *Spíše ano*

c) *Spíše ne*

d) *Rozhodně ne*

20. Slyšel(a) jsem o projektech MŠMT (popř. EU), které se zabývají řešením vrstevnických vztahů

a) *Ano*

konkrétně:.....

b) *Ne*

21. Naše škola je do takovýchto projektů zapojena

a) *Ano*

konkrétně:.....

b) *Ne*

22. Co byste rád(a) ve své škole změnil(a)?

.....

.....

.....

.....

Děkuji za vyplnění dotazníku!

Monika Kubátová